

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BIOTEISĖS KATEDRA**

**STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO NEAKIVAIZDINIO
SKYRIAUS
TEISĖS IR VALDYMO PROGRAMOS STUDENTĖ
GINTARĖ PAKOLKAITĖ**

**MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS
Magistro baigiamasis darbas**

Darbo vadovas: prof. habil. dr. D. Stakišaitis

Darbo konsultantas: prof. dr. J. Juškevičius

VILNIUS, 2009

TURINYS

ĮVADAS	3
I. DĖSTOMOJI DALIS	11
1. MAISTO PAPILDŲ RINKOS VYSTYMOŠI RAIDA	11
2. MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMAS EUROPOS SAJUNGOJE	14
2.1. Sveikatos teiginių reglamentavimas prieš priimant reglamentą (EB) Nr. 1924/2006	14
2.1.1. Nacionalinės šalių gairės, panaudotos reglamento (EB) Nr. 1924/2006 kūrime	16
2.2. Reglamento priėmimas	17
2.2.1. Maisto papildų sveikatos teiginių patvirtinimo procesas	20
2.3. Pereinamasis laikotarpis	24
2.4. Sveikatos teiginių reglamentavimas po pereinamojo laikotarpio	27
3. MAISTO PAPILDŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE	29
3.1. Reglamentavimo raida Lietuvoje	30
3.2. Maisto papildų registravimo ir notifikavimo tvarka	33
3.3. Maisto papildų ženklavimas ir reklama	35
3.3.1. Maisto papildų ženklavimo ir reklamos kontrolė	38
3.4. Maisto papildų sveikatos teiginių reglamentavimas Lietuvoje	39
4. MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMO ĮTAKA VARTOTOJAMS	41
5. MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMO ĮTAKA MAISTO VERSLO OPERATORIAMS	46
II. PABAIGA	50
IŠVADOS	51
Siūlymai ir rekomendacijos	52
Literatūra	53
Santrauka	59
Summary	59
Priedas Nr. 1.	60
Priedas Nr. 2.	62

IVADAS

1.1. Problemos formulavimas. Maisto papildas (angl. *food/nutrition supplement*) - maisto produktas, skirtas papildyti įprastą maisto racioną, ir kuris vienas arba derinyje su kitomis medžiagomis yra koncentruotas maistinių ar kitų medžiagų šaltinis, turintis mitybinį arba fiziologinį poveikį¹. Vis daugiau maisto produktų Europos Bendrijoje ženklinama ir reklamuojama pateikiant teiginius apie maistingumą (angl. *nutrition claim*) ir sveikatingumą (angl. *health claim*). Ši informacija kartais turi didelės reikšmės apsisprendžiant pirkti vieną ar kitą prekę. Tai teiginiai, kuriais teigiama, kad maisto produktas ar jo sudėtinė dalis turi tam tikrų gydomųjų savybių, pvz., kad viena ar kita arbata turi raminantį poveikį, padeda įveikti stresą, išvalo organizmą. Tokie teiginiai teisėje vadinami sveikatos arba sveikatingumo teiginiais². 1997 m. JAV atliktas tyrimas parodė, kad vartotojai kur kas dažniau renkasi maisto prekes, ant kurių pakuočių yra sveikatos teiginiai³.

Teiginys - tai kas teigiama ar užsimenama apie tam tikrą produktą ar jo komponentą, apie jo tam tikras savybes, susijusias su kilme, maistinėmis savybėmis, funkcijomis, gamyba, sudėtimi ar kokybe⁴. Remiantis tarptautinės maisto papildų sąjungos (angl. *International Alliance of Dietary Food Supplement Associations*, IADSA) rekomendacija⁵, teiginiai yra skirstomi į:

1. maistingumo teiginius, žyminčius, kad maisto produktas ar maisto komponentas turi tam tikrų savybių, susijusių su jų kilme, maistinėmis savybėmis, funkcijom, gamyba, perdirbimu, sudėtimi ir kt;
2. maistinių medžiagų kiekį nusakančius pvz. kalcio šaltinis, turi daug skaidulų ir mažai riebalų;
3. lyginamuosius ;
4. struktūrinius/funkcinius;
5. medicininius;

¹ Lietuvos Higienos norma HN 17:2003 "Maisto papildai", patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772 // Valstybės žinios. 2003, Nr.90-3583.

² Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. I sk. 2 str. 5 punkt. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

³ Sveikatos ir mitybiniai teiginiai ant maisto produktų – kas tai? // <http://www.vartotojai.lt/lt/13/pb1169.html>.

Prisijungimo laikas: 2009-04-03.

⁴ Ten pat.

⁵ Richardson P.D. The Scientific Substantiation of Health Claims with Particular Reference to the Grading of Evidence and Consumer Understanding // IADSA. Belgium, 2005.

6. sveikatingumo, kurie dar yra skirstomi į maistingųjų medžiagų teiginius, kitus funkcinius teiginius, rizikos sumažinimo, ligų pavojaus mažinimo, produktams specifinius ir bendrinius sveikatingumo teiginius.

Siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir palengvinti jiems pasirinkimą, į rinką pateikiami produktai turėtų būti saugūs bei atitinkamai paženklinėti. Su sveikatingumo teiginiais susijusių nacionalinių nuostatų skirtumai gali trukdyti maisto papildams laisvai judėti ir sukurti nelygias konkurencijos sąlygas⁶. Todėl Europos Sąjunga siekia priimti bendras taisykles dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą vartojimo.

Kad užtikrintų aukšto lygio vartotojų apsaugą 2002 metais buvo įkurta nepriklausoma Europos Sąjungos institucija - Europos Maisto Saugos tarnyba toliau EFSA (angl. *European Food Safety Authority*)⁷. Ši institucija atlieka svarbų vaidmenį reglamentuojant maisto papildų sveikatingumo teiginius. EFSA teikia mokslinius patarimus Europos Komisijai, kad būtų galima nustatyti maistinių medžiagų apibūdinimus maisto produktams, kurių bus privalu laikytis, kad būtų galima pažymėti atitinkamais teiginiais. Taip pat EFSA vertina ar šie teiginiai yra moksliškai pagrįsti⁸. Dėl šių reikalavimų atsiranda labai daug diskusijų, nesusipratimų ir konfliktų, tiek tarp valstybių narių, tiek tarp maisto verslo operatorių, tiek tarp vartotojų.

Pirmoji problema – maisto verslo operatoriai, reklamuodami maisto papildus, dažnai nurodo, kad produktas turi tam tikrų gydomųjų savybių. Tokius produktus vartotojai gali palaikyti vaistais, gydančiais įvairias ligas. Tai gali paskatinti vartotojus priimti sprendimus, tiesiogiai lemiančius tokių pavienių maistinių ar kitų medžiagų bendrą suvartojimo kiekį, kuris neatitiktų mokslininkų rekomenduojamo kiekio. Siekiant užkirsti kelią šiam galimam nesusipratimui, maisto papildus žymintiems teiginiais reikėtų taikyti tam tikrus apribojimus⁹. Svarbu, kad vartotojas teisingai suprastų teiginius apie maisto papildus.

Maisto produktų vartojimas ir sveikata yra glaudžiai susiję. Vartotojų poreikis gauti patikimą ir objektyvią informaciją apie jų vartojamų maisto produktų kokybę ir mitybinę vertę didėja¹⁰. Todėl

⁶ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁷ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 2002 m. sausio 28d. nustatantis maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantis Europos Maisto Saugos tarnybą ir nustatantis su maisto saugos klausimais susijusias procedūras. III sk. 1 skirsn. 22 str. // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 31.

⁸ Europos Sąjungos agentūra – EFSA // http://www.efsa.europa.eu/EFSA/efsa_locale-1178620753812_AboutEfsa.htm . Prisijungimo laikas: 2008-11-15.

⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. Preambulė.10 punkt.//Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁰ Antrajam svarstymui pateiktas rekomendacijos projektas dėl Tarybos bendrosios pozicijos siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą //

Europos komisija yra pateikusi siūlymą griežčiau reglamentuoti maisto produktų etikečių ir reklamos informaciją, sudaryti sąlygas vartotojams pagrįstai rinktis maistą bei užkirsti kelią vartotojų klaidinimui. Šis Europos kokybės žymėjimas turi būti patikimas garantas vartotojams¹¹.

Antroji problema – įsigaliojęs reglamentas dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą¹², per jo suteiktą pereinamąjį laikotarpį (nuo 2007 m. liepos 1 d. iki 2010 m. sausio 19 d.), dėl prieš tai galiojusių skirtingų nacionalinių nuostatų, sukūrė nelygias konkurencijos sąlygas maisto verslo operatoriams. Nukenčia tos įmonės, kurios prekiaudamos maisto papildais šalyje, neturinčioje nacionalinio sveikatos teiginių sąrašo, pagal reglamento (EB) Nr. 1924/2006, 26 straipsnį, ant maisto papildų pakuočių ar reklamoje, negali naudoti sveikatos teiginių¹³.

Taip pat Bendrijoje vartoti teiginius apie sveikatingumą turėtų būti leidžiama tik atlikus aukščiausio įmanomo lygio mokslinį sveikatos teiginių įvertinimą. Verslininkų nuomone, Europos Komisija kuria pernelyg griežtus kriterijus, pagrindžiant sveikatingumo teiginius. Šie kriterijai visiškai nepalankūs mažoms įmonėms, nes aukščiausio lygio mokslinis įvertinimas, reikalauja labai daug lėšų. O galų gale, nepaisant kokio lygio buvo atlikti moksliniai tyrimai, maisto papildo pasirinkimas priklauso nuo to, kaip vidutinis vartotojas suvokia ir supranta tuos teiginius.

Trečioji problema – prieš Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1924/2006¹⁴ priėmimą, kai kurios Europos Sąjungos valstybės tarp jų ir Lietuva nepasitvirtino nacionalinio sveikatos teiginių sąrašo. Ko pasekoje maisto verslo operatoriai negali tinkamai informuoti vartotojų apie maisto papildo paskirtį. Todėl šiuo reglamento nustatytu pereinamuoju laikotarpiu, Lietuvoje apstu maisto papildų ženklavimo pažeidimų.

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (VMVT) per pirmąjį 2008 metų pusmetį patikrino 35 didmeninės, 29 mažmeninės prekybos įmones ir 241 vaistinę, prekiaujančią maisto papildais. Daugiausiai buvo nustatyta ženklavimo pažeidimų – ant kai kurių maisto papildų pakuočių neteisingai nurodyti sveikatos teiginiai, maisto priedai nurodyti ne pagal teisės aktų reikalavimus. Buvo rasta tokių maisto papildų, ant kurių pakuočių rašoma: „preparatas stimuliuoja tulžies sekreciją“ ar „gerina cholesterolio apykaitą“¹⁵. Tačiau teisės aktai neleidžia teigti, kad maisto

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-367.861+02+DOC+WORD+V0//LT&language=LT>. Prisijungimo laikas 2008-11-19.

¹¹ Saukienė I. Maisto produktų etiketės – vartotojų akių dūmimas //

<http://www.delfi.lt/news/economy/business/article.php?id=18460079>. Prisijungimo laikas 2008-11-30.

¹² Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹³ Ten pat. V skyrius, 28 str.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Maisto papildai, tiekiami Lietuvos rinkai, privalo būti užregistruoti // <http://vmvt.lt/lt/naujienos/185/>. Prisijungimo laikas 2009-06-27.

papildas turi gydomųjų ar nuo ligų saugančių savybių¹⁶. Beje, vartotojas, pirkdamas preparatą, kuris esą turi gydomųjų savybių, panašaus poveikio ir tikisi, todėl VMVT sulaukia nemažai nusivylusių vartotojų skundų¹⁷.

Be minėtų problemų tiek Lietuvos, tiek apskritai Europos Sąjungos teisinėje sistemoje atrandama daugybė nesuderinamumų ir kyla daug klausimų, kuriuos būtina išspręsti, siekiant sukurti efektyvią maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo sistemą.

Analizuojant sveikatingumo teiginių reglamentavimą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, bus siekiama detaliau atskleisti kylančias problemas, bei, remiantis empirine medžiaga, atskleisti šių problemų išsprendimo būdus ir priemones.

Šiame magistro darbe liko nepaliestas paslėptos reklamos naudojimas, kuris taip pat daro didžiulę įtaką vartotojams, bet yra labai mažai kontroliuojamas.

1.2. Tyrimo objekto ir dalyko nustatymas.

1.2.1. Tyrimo objektas. Magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas – maisto papildų sveikatingumo teiginių teisinis reglamentavimas.

1.2.2. Tyrimo dalykas. Magistro baigiamojo darbo tyrimo dalykai:

1. maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimas Europos Sąjungoje;
2. maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimas Lietuvoje;
3. maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo įtaka vartotojams;
4. maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo įtaka maisto verslo operatoriams.

1.3. Tyrimo tikslo ir uždavinių formulavimas.

1.3.1. Tyrimo tikslas. Atsižvelgiant į magistro baigiamojo darbo tyrimo objektą ir dalyką, tiesioginis darbo tikslas yra išanalizuoti esamą maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo būklę Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, be to įvertinti šio reglamentavimo įtaką maisto verslo operatoriams bei galutiniam vartotojui.

1.3.2. Tyrimo uždaviniai.

Tam, kad būtų tinkamai bei visapusiškai pasiektas tyrimo tikslas, iškeliami tokie tyrimo uždaviniai:

¹⁶ Lietuvos Higienos norma HN 17:2003 “Maisto papildai”, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772. VI sk. 19. punkt. // Valstybės žinios. 2004, Nr.90-3583.

¹⁷ VMVT perspėja vartotojus, kad maisto papildus reikia pirkti tik iš legalių prekybos vietų // <http://vmvt.lt/lt/naujienos/172/>. Prisijungimo laikas 2008-11-30.

1. Išanalizuoti maisto papildų rinkos vystymosi ir reglamentavimo raidą bei atskleisti priežastis, kodėl maisto papildų rinka vystėsi taip intensyviai;

2. Išanalizuoti ir įvertinti, kaip maisto papildų sveikatingumo teiginiai yra reglamentuojami Europos Bendrijos mastu;

3. Išanalizuoti ir įvertinti kaip maisto papildų sveikatingumo teiginiai yra reglamentuojami Lietuvoje, nustatyti, kaip Lietuvos Respublikos valstybinės institucijos yra pasiruošusios naujam EK ir ET reglamentui (EB) Nr. 1924/2006;

4. Atskleisti maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo įtaką maisto verslo operatoriams ir vartotojams. Išanalizuoti šioje srityje kylančias problemas bei pateikti racionalius šių problemų išsprendimo būdus.

1.4. Pagrindinių sąvokų interpretacija

Magistro baigiamajame darbe patikslinamos ir interpretuojamos šios sąvokos:

1. Maisto papildas;
2. Sveikatingumo teiginys;
3. Ženklinimas;
4. Maisto verslo operatorius;
5. Vartotojas.

1. Maisto papildas (angl. *food/nutrition supplement*, vok. *nahrungsergänzungsmittel*, rus. *пищевая добавка*). Remiantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/46/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais suderinimo¹⁸, kurios nuostatos buvo perkeltos į Lietuvos Respublikos higienos normą HN 17:2003¹⁹, maisto papildas – tai maisto produktas, kuris yra skirtas papildyti įprastą maisto racioną, ir kuris vienas arba derinyje su kitomis medžiagomis yra koncentruotas maistinių ar kitų medžiagų šaltinis, turintis mitybinį arba fiziologinį poveikį. Maisto papildai į rinką yra tiekiami dozuotomis formomis – kapsulėmis, piliulėmis, tabletėmis, miltelių maišeliais, ampulėmis, buteliukais su lašų dozatoriais bei kitomis panašiomis skysčių ir miltelių, skirtų vartoti mažais dozuotais kiekiais, formomis. Lietuvoje pagal šią higienos normą maisto papildams yra keliami sudėties ir ženklinimo reikalavimai. Pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymą „Dėl pranešimo (notifikavimo) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei maisto papildų registravimo tvarkos aprašo

¹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2002/46, 2002 m. birželio 10 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo. 2 str. a punkt. // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 183.

¹⁹ Lietuvos Higienos norma HN 17:2003 „Maisto papildai“, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772. III sk. 4.1. punkt. // Valstybės žinios. 2004, Nr.90-3583.

patvirtinimo“, visi maisto papildai, tiekiami mūsų šalies rinkai, turi būti užregistruoti arba notifikuoti. Maisto papildai, įvežami iš Europos Sąjungos valstybių – notifikuojami, o importuojami iš trečiųjų šalių – registruojami²⁰.

2. Sveikatingumo teiginys (angl. *health claim*, vok. *gesundheitsbezogenen angabe*, rus. *утверждение о здоровье*). Pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1924/2006 sveikatingumo teiginys arba kitaip teiginys apie sveikatingumą, sveikatos teiginys – teiginys, kuriuo tiesiogiai ar netiesiogiai teigiama ar užsimenama, kad esama ryšio tarp maisto produkto kategorijos, maisto produkto ar vienos jo sudedamųjų dalių ir sveikatos²¹. Šie teiginiai gali būti vartojami ženklinant, pristatant arba reklamuojant į Bendrijos rinką pateikiamus maisto produktus, tik jei šie teiginiai atitinka šio reglamento nuostatas. Teiginiai neturi būti melagingi, dviprasmiški, klaidinantys, kelti abejonių, dėl kitų maisto produktų saugos pakankamumo taip pat skatinti ar pritarti perdėtam maisto produkto vartojimui²².

3. Ženklinimas (angl. *labelling*, vok. *kennzeichnung*, rus. *маркировки*). Ženklavimo apibrėžimas yra pateikiamas Direktyvos 2000/13/EB dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklimą, pateikimą į rinką ir reklamavimą²³, 1 straipsnio 3 dalies a punkte. Ženklinimas – tai visi su maisto produktu susiję žodžiai, išsami informacija, prekių ženklai, registruotasis prekės pavadinimas, paveikslėliai arba simboliai, nurodyti ant pakuotės, dokumente, pastaboje (įspėjime), etiketėje, žiede ar lankelyje. Ženklinimas neturi iš esmės klaidinti vartotojo. Ženklinant maisto produktus būtina nurodyti šią pagrindinę informaciją: pavadinimą, kuriuo produktas yra parduodamas; komponentų sąrašą; jei maisto produktai yra fasuoti – grynąjį kiekį; minimalią vartojimo trukmę; laikymo sąlygas arba vartojimo sąlygas; gamintojo, pakuotojo arba pardavėjo pavardę arba verslo liudijimą; kilmės vietą, tuo atveju kai tokios informacijos nepateikus pirkėjas būtų iš esmės suklaidintas; vartojimo instrukciją ir kt.

4. Maisto verslo operatorius (angl. *food business operator*, vok. *lebensmittelunternehmer*, rus. *продукты питания бизнеса оператора*). Ši sąvoka apibrėžiama 2002 m. sausio 28 d. Europos

²⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. V-651 „Dėl pranešimo (notifikuoto) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2007, Nr. 90-3585.

²¹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. I sk., 2 str. 1d. 5 punkt. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

²² Ten pat. II sk., 3 str.

²³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2000/13, 2000 m. kovo 20d. dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklimą, pateikimą ir reklamavimą, derinimo. 1 str. 3 d. a punkt. // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2000, Nr. L 109/29.

Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002 I skyriaus 3 straipsnio 3 punkte²⁴ - maisto verslo operatoriai – „tai fiziniai arba juridiniai asmenys, atsakingi už tai, kad jų kontroliuojamame maisto versle būtų garantuoti laikomąsi maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimų. Maisto verslo operatoriai teikia paraiškas Europos Komisijai, gauti leidimą vartoti sveikatingumo teiginius. Šis leidimas yra suteikiamas tik maisto verslo operatoriams“.

5. Vartotojas (angl. *customer*, vok. *kunde*, rus. *пользователь*). Sąvoka „vartotojas“ Europos Parlamento ir Komisijos reglamente (EB) Nr. 178/2002 yra apibrėžiama, kaip maisto produktų galutinis vartotojas, kuris jo nevaržo kokiam nors su maisto verslu susijusiai operacijai atlikti ar veiklai vykdyti. Vartotojas visų pirma turi būti fizinis asmuo. Juridinį asmenį galima laikyti vartotoju, jeigu jis pirktų prekių tiesiogiai nenaudotų savoje veikloje²⁵. Vartotojo sąvoka šiame magistro baigiamajame darbe vartojama ir kaip pirkėjo sinonimas.

Reglamente (EB) Nr. 1924/2006 vertinimo kriterijumi buvo pasirinktas vidutinis vartotojas (angl. *average consumer*)²⁶. Ilgą laiką teisės aktuose nebuvo vidutinio vartotojo sąvokos paaiškinimo, todėl ši sąvoka buvo aiškinama teismų praktikoje, pirmiausia Europos Teisingumo teismo praktikoje, vėliau ir nacionaliniuose teismuose²⁷. Taigi, remiantis teismų praktika^{28 29}, galima teigti, kad vidutinis vartotojas – tai gerai informuotas, protingai atidus ir apdairus vartotojas. Vidutinis vartotojas, sprenddamas apie prekę ar paslaugą, neturi tam tikros srities ekspertui būdingų žinių, tačiau paprastai yra informuotas apie pačią prekę ar paslaugą. Be to, pripažįstama, kad vidutinis vartotojas, vertindamas prekę apsiriboja bendro vaizdo suvokimu ir neanalizuoja kiekvienos detalės.

Vartotojai maisto papildus perka tam, kad papildytų įprastą savo mitybos racioną. Siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį bei palengvinti galimybę pasirinkti ir yra kuriami visi su maistu, maisto produktais susiję įstatymai.

²⁴ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 2002 m. sausio 28d. nustatantis maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantis Europos Maisto Saugos tarnybą ir nustatantis su maisto saugos klausimais susijusias procedūras. I sk. 3 str. 3 punkt. // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 31.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. Preambulė, 15 punkt. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

²⁷ Markauskas L. Reklamos teisinis reglamentavimas: teorija ir praktika // UAB Mokesčių srautas. 2008, P.82-85.

²⁸ Europos Teisingumo Teismo išaiškinimas byloje nuo C-486/01 iki C-472/01 P Procter and Gamble // OHMI. 2004, ECR I-5141

²⁹ Europos Teisingumo Teismo išaiškinimas byloje C-210/96 Gut Springenheide and Tusky // 1998, ECR I-4657.

1.5. Hipotezės iškėlimas. Naujosios maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo taisyklės palengvins vartotojams pasirinkti maisto papildus, suvienodins įstatymus Bendrijoje ir sukurs lygias konkurencijos sąlygas maisto verslo operatoriams.

1.6. Teoriniai tyrimo metodai. Siekiant visapusiškai ir objektyviai išanalizuoti bei išspręsti išsikeltus šio magistro baigiamojo darbo uždavinius, giliau išanalizuoti tiriamus objektus naudotasi tiek įvairiais teoriniais, tiek empiriniais tyrimo metodais.

1.6.1. Teoriniai tyrimo metodai

Vienas pagrindinių taikytų metodų yra *lyginimo metodas*. Šis metodas leido analizuoti Lietuvos ir Europos Sąjungos valstybių teisinį maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimą. Taip pat leidžia lyginti nacionalinį reglamentavimą su Europos Sąjungos tarptautiniu reglamentavimu.

Istorinis lyginamas metodas leido maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje analizuoti įvairiais laikotarpiais. Analizuojama situacija prieš priimant EP ir ET reglamentą dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą, per pereinamąjį šio reglamento suteiktą laikotarpį ir po reglamento įsigaliojimo.

Sisteminės analizės metodu naudotasi analizuojant maisto papildų reglamentavimo įtaką maisto verslo operatoriams ir vartotojams. *Alternatyvų metodas* leido analizuoti skirtingas ir konkuruojančias įvairių mokslininkų teorijas, susijusias su sveikatingumo teiginių reglamentavimu. *Kritikos metodas* plačiai taikomas vertinant buvusią ir esamą reglamentavimo tvarką Lietuvoje bei Europos Sąjungoje. *Indukcijos metodas* taikytas suvesti įvairias mokslininkų nuomones, pasisakymus į bendrą išvadą, visa tai apibendrinti. *Sintezės metodas* pritaikytas išanalizavus tam tikrus faktus ir pateikiant racionalius problemų sprendimo būdus.

1.6.2. Empiriniai tyrimo metodai

Rengiant magistro baigiamąjį darbą daugiausia buvo naudojamosi *teisinių dokumentų analizės metodu*, kuris leido atskleisti maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo ypatumus tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungoje. Buvo ištirti nacionalinės teisės aktai, bei Europos Parlamento ir Europos Tarybos priimti reglamentai tiesiogiai susiję su nagrinėjama tema. Šio metodo pagalba magistro baigiamajame darbe išlaikyta analizės kokybė bei objektyvi nuomonė tiriamos temos atžvilgiu.

Siekiant nustatyti vartotojų požiūrį į maisto papildus ir jų vartojimą buvo panaudota *anketinė apklausa*. Apklauskos objektai atsakinėjo į jiems aktualius klausimus: maisto verslo operatorius atsakė į tokius klausimus - „Kaip ketinate elgtis įgyvendinus naująjį reglamentą?“, „Kokia Jūsų

nuomonė apie šį reglamentą?“, „Kaip ketinate toliau elgtis?“. Vartotojai – „Ar jaučiatės pakankamai informuojami apie maisto papildų poveikį, sudėtį?“, „Ar visada jaučiate tą maisto papildų poveikį, kuris rašomas etiketėje?“, „Kas yra maisto papildas?“ ir pan.

I. DĖSTOMOJI DALIS

Raktiniai žodžiai: maistas, maisto įstatymas, maisto papildas, maisto papildų reglamentavimas, sveikatingumo teiginys, maistingumo teiginys, teiginių reglamentavimas, ženklavimas, vartotojas, maisto verslo operatorius.

1. MAISTO PAPILDŲ RINKOS VYSTYMOSI RAIDA

Anksčiausiai natūralius maisto papildus pradėjo vartoti kiniečiai, kurie įvairius maisto mišinius darbingumui didinti pradėjo vartoti prieš 5000 metų. Babiloniečiai ir egiptiečiai tai darė prieš 4000 metų. Šiose kultūrose papildai buvo vartojami ir ritualiniams tikslams.

Antikinėje Graikijoje, ko gero pirmą kartą, papildai buvo pavartoti turint tikslą nugalėti konkurentus sporto varžybose. Tai galėjo nutikti todėl, kad senovės Graikijoje didelis dėmesys buvo skiriamas kūno kultui. Įdomu tai, kad 300 metų prieš m. e. trys Olimpinių žaidynių dalyviai buvo pašalinti iš varžybų todėl, kad vartojo grybus ir gyvulinius baltymus³⁰. Kai kurie antikos laikų patarimai aktualūs ir šiandien. Pvz., šaltiniai rašyti 400 m. pr.m.e. draudžia persivalgyti ar vartoti alkoholį norint pagerinti atletinį pasirengimą³¹.

1920 metais buvo nustatyta, kad papildomi angliavandeniai cukrinių ledinukų pavidale, suvartoti prieš maratoną ir jo metu, sumažina nuovargio reiškinius. 1940 metais atrasta, kad baltymai nėra pagrindinis dirbančių raumenų energijos šaltinis ir turi tik nežymią įtaką išvermės savybėms, tačiau turi įtakos raumenų masei ir jėgai. Šie atradimai turėjo toli sekančias pasekmes ateities maisto papildų industrijai³².

Vienas iš svarbiausių XX amžiaus mitybos mokslo pasiekimų – ryšio tarp mitybos charakterio ir lėtinių neinfekcinių ligų išsivystymo nustatymas. Tiksliai nustatytas ryšys tarp mitybos

³⁰ Barron R.L., Vanscoy G.J. Natural products and the athlete: facts and folklore // The Annals of Pharmacotherapy. 1993, Nr. 5. P. 607-615.

³¹ Applegate, E.A., Grivetti L.E. Search for the competitive edge. A history of dietary fads and supplements. Symposium: Nutrition and Physical Performance: A Century of Progress and Tribute to the Modern Olympic Movement // Journal of Nutrition. 1997, P. 127-130.

³² Applegate, E.A., Grivetti L.E. Search for the competitive edge. A history of dietary fads and supplements. Symposium: Nutrition and Physical Performance: A Century of Progress and Tribute to the Modern Olympic Movement // Journal of Nutrition. 1997, P. 127-130.

charakterio ir širdies ir kraujagyslių ligų, 2 tipo diabeto, nutukimo ir osteoporozės³³. Sveikos, fiziologiškai funkcionalios mitybos koncepcijos užuomazgos gimė XX amžiaus devintojo dešimtmečio pradžioje Japonijoje. 1989 m. pradėtas vartoti terminas „funkcionalieji maisto produktai“ – tai produktai, skirti sistemingai vartoti sveikiems visų grupių visuomenės nariams, padedantys išsaugoti ir gerinti sveikatą bei mažinantys su mityba susijusių ligų riziką dėl jų sudėtyje esančių funkcionaliųjų sudedamųjų dalių³⁴.

Kodėl maisto papildų rinka vystėsi taip sparčiai? Viena iš priežasčių buvo palankūs įstatymai, reguliuojantys papildų gamybą ir patekimą į rinką. Papildų gamybos lyderiai ir didžioji dalis papildus gaminančių firmų randasi JAV. Šioje šalyje maisto papildų gamybą reguliuoja „Maisto žymėjimo ir informavimo įstatymas“ (angl. *Nutrition Labeling and Education Act* – NLEA)³⁵ ir „Maisto papildų sveikatos ir informacijos apie juos pateikimo įstatymas“ (angl. *Dietary Supplement Health and Education Act* - DSHEA)³⁶. Vyriausybė organizacija, kontroliuojanti maisto, vaistų ir papildų gamybos sritį yra Maisto ir vaistų administracija (angl. *Food and Drug Administration* - FDA).

NLEA – maisto žymėjimo ir informacijos pateikimo įstatymas pradėjo veikti 1992 metais. Jis reglamentavo visus pakuotus maisto produktus ir maisto papildus. Įstatymas praplėtė medžiagų, galinčių būti maisto papilduose sąrašą. Iki įstatymo priėmimo, pagal FDA, maisto papildų sudėtyje galėjo būti tik pagrindinės maisto medžiagos, kaip kad baltymai, vitaminai, mineralinės medžiagos. Pagal naująją įstatymo redakciją, maisto papildų sudėtyje galėjo būti ir žolinės medžiagos. Tai leido atsirasti rinkoje visai gamai naujų papildų, turinčių savo sudėtyje vaistinių žolelių, vartojamų vietinių gyventojų Afrikoje, Pietų Amerikoje ir kt. Nuoroda etiketėse „rekomenduojama mitybos norma“ (*recommended dietary allowance* - RDA) buvo pakeista į „būtiną suvartojimą per parą“ (*required daily intake* - RDI). Etiketės, dedamos ant pakuotų maisto produktų ir papildų, buvo standartizuotos ir supaprastintos³⁷.

Dar didesnę įtaką papildų sričiai turėjo DSHEA - maisto papildų sveikatos ir informacijos apie juos pateikimo įstatymas, pradėjęs galioti 1994 metais. Įstatymas suteikė daugiau laisvės

³³ Kulikauskienė M., Sveikatai naudingi maisto produktai. Kūrimo etapai // Gydytojų menas. 2008, P. 94-99.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Nutritional Labelling and Educational Act (NLEA) Requirements. Food and Drug Administration. 1994, 8/94-2/95 // <http://www.fda.gov/Food/GuidanceComplianceRegulatoryInformation/GuidanceDocuments/FoodLabelingNutrition/FoodLabelingGuide/ucm064908.htm>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

³⁶ The Regulatory Framework under the Dietary Supplement Health Education Act (DSHEA). Food and Drug Administration. 1994 // <http://www.fda.gov/food/DietarySupplements/default.htm>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

³⁷ Food and Drug Administration. Guidance for Industry – A Food Labeling Guide // <http://www.fda.gov/Food/GuidanceComplianceRegulatoryInformation/GuidanceDocuments/FoodLabelingNutrition/FoodLabelingGuide/ucm064908.htm>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

gamintojams išleidžiant į rinką naujus produktus, įvardijant juos maisto papildais. Taip pat atsirado daugiau galimybių pateikiant informaciją vartotojams apie produkto paskirtį. Maisto papildus tapo lengva atpažinti, nes etiketėje tapo būtinas užrašas „maisto papildas“³⁸.

Europos Bendrijoje prekiaujama vis didesniu kiekiu maisto papildų, tačiau vieningos maisto papildų reglamentavimo sistemos nebuvo. Tai apsunkino laisvą prekių judėjimą, sudarė nevienodas konkurencijos sąlygas ir tokiu būdu tiesiogiai turėjo įtakos vidaus rinkų funkcionavimui. Todėl buvo labai svarbu šiems produktams, kuriais prekiaujama kaip maisto produktais, patvirtinti Bendrijos taisykles.

1989 m. penkiolika Europos Sąjungos šalių nusprendė, kad yra reikalinga turėti teisės aktus, kurie suderintų maisto papildų reguliavimo sistemą. 1991 ir 1997 metais Europos Komisija pravedė apklausas, kad būtų pradedami kurti ES maisto papildus reguliuojantys teisės aktai. 2000-ųjų metų pavasarį buvo pateiktas pasiūlymas dėl teisės akto, kuris suderintų valstybių narių įstatymus, susijusius su maisto papildais. Šiuo pasiūlymu buvo inicijuotas sprendimų priėmimo procesas, įtraukiant ES šalių tarybas ir Europos Parlamentą. Susitarimas dėl vieningos pozicijos tarp ES šalių buvo priimtas 2001 metų gruodžio 21 d., o 2002 m. birželio 10 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2002/46/EB³⁹ dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo⁴⁰. Direktyvoje pateikiamas maisto papildų apibrėžimas: maisto papildai – tai maisto produktai, kurie yra skirti papildyti įprastą racioną ir kurie, vieni arba derinyje su kitomis medžiagomis, yra koncentruotas maistingų ar kitų medžiagų šaltinis, turintys mitybinę arba fiziologinę poveikį, ir kuriais prekiaujama dozuota forma, t.y. tokiomis formomis kaip kapsulės, pastilės, tabletės ir kitos panašios formos, miltelių maišeliai, ampulės su skysčiu, buteliukai su lašų dozatoriumi bei kitos panašios skysčių ir miltelių, skirtų vartoti mažais dozuotais kiekiais, formos⁴¹. Ši direktyva buvo pradžia ir pagrindas ES maisto papildų ir jų teiginių reglamentavime, kuris ir nagrinėjamas šiame baigiamajame magistro darbe.

³⁸ Dietary Supplements // <http://www.fda.gov/food/DietarySupplements/default.htm>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

³⁹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2002/46, 2002 m. birželio 10 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 183.

⁴⁰ European Advisory Services. Marketing Food Supplements, Fortified and Functional Foods in Europe. Legislation and Practice. 2008, P. 9-11.

⁴¹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2002/46, 2002 m. birželio 10 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo. 2 str. // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 183.

2. MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMAS EUROPOS SAJUNGOJE

Vis daugiau maisto papildų Europos Sąjungoje ženklinama ir reklamuojama naudojant sveikatos teiginius. Todėl reikia užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir padėti jiems teisingai pasirinkti. Produktai turi būti saugūs ir tinkamai paženklinėti.

2.1. SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMAS PRIEŠ PRIIMANT REGLAMENTĄ Nr. 1924/2006

Bendros maisto produktų ženklavimo taisyklės pirmą kartą buvo nustatytos 1979 metais išleistoje Europos Tarybos direktyvoje Nr. 79/112/EB⁴² dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su galutiniam vartotojui skirtų maisto produktų ženklavimu etiketėmis, pateikimu ir reklama, suderinimo. Direktyva skelbė, kad ženklavimas ir ženklavimo būdai neturi iš esmės klaidinti vartotojo dėl produkto pobūdžio, ypač: maisto produkto savybių, sudėties, kiekio, tinkamumo vartoti trukmės, kilmės, gamybos būdo, taip pat negalima maisto produktui priskirti poveikio arba savybių, kurių jis neturi ar užsiminti, kad maisto produktas turi ypatingų savybių, kai iš tikrųjų visi panašūs maisto produktai tokių savybių turi. Taip pat buvo nurodyta informacija, kurią gamintojas ar platintojas privalo pateikti ant produkto pakuotės.

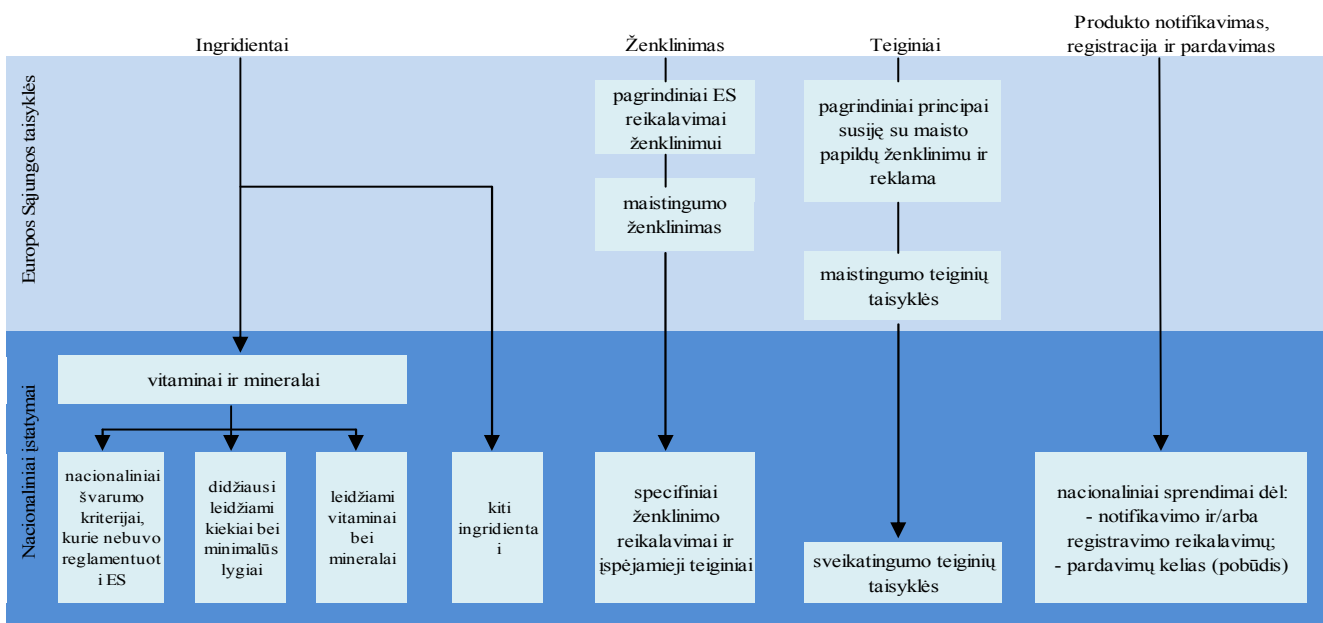
Ši direktyva daug kartų buvo taisoma, redaguojama, tobulinama tol, kol buvo nuspręsta minėtąją direktyvą buvo nutarta konsoliduoti. Taip pat atsižvelgta, kad skirtingi valstybių narių įstatymai ir kiti teisės aktai, skirti maisto produktų ženklavimui gali trukdyti laisvą šių produktų apyvartą ir nulemti nelygias konkurencijos sąlygas. Todėl 2000 m. buvo priimta konsoliduota Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2000/13⁴³. Šis teisės aktas draudė naudoti medicininius teiginius ant maisto produktų, aiškinant tuo, kad maistas negali turėti gydomųjų, gydančių ar kitų savybių⁴⁴. Direktyvos tikslas buvo sudaryti galimybę veikti bendro pobūdžio Bendrijos taisyklėmis, horizontaliai taikytinoms visiems į rinką pateiktiems produktams. Teisės aktuose, reglamentuojančiuose maisto saugą ir ženklavimą, buvo nustatyta, kad visi teiginiai turi būti

⁴² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr.79/112, 1978 m. gruodžio 18 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su galutiniam vartotojui skirtų maisto produktų ženklavimu etiketėmis, pateikimu ir reklama, suderinimo // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 1979, Nr. L-163/1.

⁴³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2000/13, 2000 m. kovo 20 d. dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklavimą, pateikimą ir reklamavimą, derinimo // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2000, Nr. L 109/29.

⁴⁴ Ten pat. 2 str. 1 d.

teisingi, pakankamai informatyvūs ir neklaidinti vartotojų⁴⁵. Be to, ženklavimo taisyklės turėtų drausti nurodyti informaciją, kuri klaidintų pirkėją arba priskirtų maisto produktams vaistines savybes. Remiantis direktyvos 4-17 straipsniais ir juose pateiktomis išimtimis, ženklinant maisto produktus būtina nurodyti šią pagrindinę informaciją: pavadinimą, kuriuo produktas parduodamas, komponentų sąrašą ir jų grynąjį kiekį, minimalią tinkamumo vartoti trukmę, visas ypatingas laikymo sąlygas arba vartojimo sąlygas, Bendrijoje išiteigusio gamintojo, pakuotojo arba pardavėjo pavardę, jei tai fizinis asmuo arba verslo pavadinimą, jei tai juridinis asmuo, išsamią informaciją apie kilmės vietą tuo atveju, jei tokios informacijos nepateikus pirkėjas būtų iš esmės klaidinamas dėl tikrosios maisto produkto kilmės bei vartojimo instrukciją⁴⁶.

1 Pav. Maisto papildų sveikatos teiginių reglamentavimas Europos Sąjungoje prieš priimant naująjį sveikatos teiginius reguliuojantį reglamentą (EB) Nr. 1924/2006 (*European Advisory Services, 2008*⁴⁷).

Kaip ir matosi iš paveikslo Nr.1 maistingumo ir sveikatingumo teiginiai maisto produktams Europos Sąjungoje iki šiol nebuvo harmonizuoti. Buvo nustatyti tik pagrindiniai reikalavimai ženklinimui ir pagrindiniai principai susiję su maisto papildų reklama. Visi kiti reikalavimai buvo reglamentuojami nacionaliniais įstatymais. Lietuvoje – LR Farmacijos įstatymas⁴⁸, LR Maisto

⁴⁵ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2000/13, 2000 m. kovo 20 d. dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklinimą, pateikimą ir reklamavimą, derinimo. Preambulė. 14 punkt. // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2000, Nr. L 109/29.

⁴⁶ Ten pat. 4 - 17 str.

⁴⁷ European Advisory Services. Marketing Food Supplements, Fortified and Functional Foods in Europe. Legislation and Practice. 2008.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 78-3056.

įstatymas⁴⁹, LR Reklamos įstatymas⁵⁰, LR produktų saugos įstatymas⁵¹ ir kt. Todėl 2006 m. gruodžio 20 d. buvo patvirtintas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą⁵².

2.1.1. NACIONALINĖS ŠALIŲ GAIRĖS, PANAUDOTOS REGLAMENTO (EB) Nr. 1924/2006 KŪRIME

1963 m. buvo sukurtas „*Codex Alimentarius*“⁵³, kad būtų parengti maisto standartai, gairės ir tekstai pagal jungtinę FAO/WHO maisto standartų programą. Bendros gairės dėl maistingumo teiginių iš pradžių tarptautiniu lygiu buvo patvirtintos *Codex Alimentarius* komisijos 1997 m. ir iš dalies pakeistos 2001 m., o nuostatos dėl sveikatos teiginių įtrauktos 2004 m. Šios nuostatos buvo skirtos reguliuoti sveikatos ir maistingumo teiginius, naudojamuose maisto papildų ženklavime ir reklamoje. „*Codex Alimentarius*“ rekomendacijos buvo naudingos dėl patarimų geros gamybos praktikai, tačiau nebuvo privalomojo pobūdžio šalims narėms.

Nustatytos taisyklės dėl sveikatos teiginių vartojimo skelbė, kad turi būti teiginių reguliavimo sistema ir pateikiama kompetentingai institucijai kiekvienoje šalyje. Taip pat turėjo būti užtikrinta, kad teiginiai ant maisto papildų pakuočių neturėtų skatinti vartotojų naudoti produktus nepagrįstai dideliais kiekiais. Taip pat buvo nustatyti konkretūs reikalavimai sveikatos teiginiams. Jie turėjo būti paremti moksliniais įrodymais, kurie privalėjo būti pakankami, kad būtų įrodytas deklaruojamas maisto papildų poveikis sveikatai. Reikalavimas susidėjo iš dviejų dalių:

1. informacija apie fiziologinį poveikį (pvz. maistinės skaidulos padeda išlaikyti normalią žarnyno funkciją);
2. informacija apie produkto sudėtį ir jos poveikį (pvz. X produkte yra x kiekis maistinių skaidulų).

Jei maisto papildų etiketėje yra nurodyti sveikatos teiginiai, turi būti nurodyta ir atitinkama informacija:

- ✓ maistinės ar kitos sudedamosios dalies kiekis;
- ✓ jei reikia, nustatyta tikslinė žmonių grupė, kuriai skirtas maisto papildas;
- ✓ jei reikia, nurodoma kaip reikia vartoti produktą;

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Maisto įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 32-893.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 11-374.

⁵¹ Lietuvos Respublikos Produktų saugos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 25-757

⁵² Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁵³ FAO/WHO, *Codex Alimentarius*. General Principles for the Addition of Essential Nutrients to Foods. 1991, Nr. 2.

- ✓ kur reikia (būtina) patarimai pažeidžiamoms vartotojų grupėms pvz. nėščios moterys;
- ✓ didžiausias saugus suvartojamas produkto kiekis;
- ✓ kaip maisto papildas ar jo sudėtinė dalis dera su mityba;
- ✓ nurodoma sveikos mitybos palaikymo svarba.

Kuriant Europos Komisijos ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1924/2006⁵⁴ buvo tinkamai atsižvelgta į „*Codex Alimentarius*“ gairėse nustatytų savokų apibrėžimus ir taikymo sąlygas⁵⁵.

Europos Bendrijos valstybės taikė skirtingus metodus, kaip vertinti teiginius, nebuvo priimtos bendros sistemos. Iškilio pavojus, kad įstatymų skirtumai valstybėse gali lemti skirtingus ar net prieštarigus pranešimus apie mitybą ir sveikatą, kurie klaidina vartotoją ir sukelia neaiškumų maisto pramonėje. Todėl 2000 m. Europos Komisija pavedė Tarptautiniam gyvosios gamtos mokslų institutui (ILSI Europe) sukurti PASSCLAIM⁵⁶ projektą. Renkant įrodymus, pagrindžiančius paraišką dėl reglamento Nr. 1924/2006 14 straipsnio⁵⁷ sveikatos teiginių, projektu pasinaudojo ir Europos maisto saugos tarnyba. 2007 m. EFSA šį dokumentą pabaigė ir viešai išplatino Europos valstybėms⁵⁸.

2.2. REGLAMENTO PRIĖMIMAS

2006 m. gruodžio 20 d. buvo patvirtintas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą⁵⁹. Naujasis reglamentas yra skirtas papildyti bendrus principus, nustatytus ankstesniame ženklavimo reglamente Nr.2000/13/EB ir taikomas nepažeidžiant šių Bendrijos nuostatų: Europos Tarybos direktyvų (EB) Nr. 89/398⁶⁰, Nr. 80/777⁶¹, Nr. 98/83⁶² ir direktyvos Nr. 2002/46⁶³. Reglamentas dėl teiginių apie

⁵⁴ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁵⁵ Ten pat. Preambulė. 7 punkt.

⁵⁶ Aggett P. J., Antoine J.-M., Asp N.-G. et. al. PASSCLAIM - Process for the Assessment of Scientific Support for Claims on Foods.Consensus on Criteria // European Journal of Nutrition. 2005, Nr. 44.

⁵⁷ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą.IV sk. 14 str. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁵⁸ Nils-Georg A., Bryngelsson S. Health Claims in Europe: New Legislation and PASSCLAIM for Substantiation // Journal of Nutrition. 2008, P. 1210-1215.

⁵⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁶⁰ Europos Tarybos direktyva (EB) Nr. 89/398, 1989 m. gegužės 3 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su socialios paskirties maisto produktais, suderinimo // Oficialusis leidinys. 1989, Nr. C-120.

⁶¹ Europos Tarybos direktyva (EB) Nr. 80/777, 1980 m. liepos 15 d. Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su natūralaus mineralinio vandens naudojimu ir prekyba, suderinimo // Oficialusis leidinys. 1980, Nr. L-126.

⁶² Europos Tarybos direktyva (EB) Nr. 98/83, 1998 m. lapkričio 3 d. Dėl žmonėms vartoti skirto vandens // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 1998, L-330/32.

maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą suderina valstybių narių teisės aktu, reglamentų arba administracinės veiklos nuostatas, susijusias su teiginiais apie maistingumą ir sveikatingumą, siekiant užtikrinti efektyvų vidaus rinkos veikimą ir aukštą vartotojų apsaugos lygį⁶⁴. Jis taikomas visiems teiginiais apie sveikatingumą, skelbiamiems komerciniuose pranešimuose, įskaitant *inter alia* bendro pobūdžio maisto produktų reklamą ir reklamines kampanijas. Šis reglamentas taip pat taikomas prekių ženklams ir kitiems prekių pavadinimams, kurie gali būti suprasti kaip teiginiai apie maistingumą ir sveikatingumą. Reglamentu siekiama užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį. Bet kokia reklama turi būti teisinga ir neklaidinti vartotojų⁶⁵. Įsigaliojus naujam reglamentui, ženklinant ar reklamuojant maisto papildus, nebebus galima naudoti šių teiginių:

- medicininių teiginių apie ligos prevenciją ar gydymą;
- teiginių, sakančių, kad nevarojant vieno ar kito produkto – sveikata gali pablogėti;
- teiginių, kurie nurodo tikslus skaičius pvz. konkretų skaičių kilogramų, kurių galima netekti vartojant vieną ar kitą produktą;
- darančių nuorodas į konkrečių gydytojų ar sveikatos specialistų rekomendacijas⁶⁶.

Teiginiai apie sveikatingumą turi būti pagrindžiami ir įrodomi visuotinai pripažintais moksliniais įrodymais. Vartoti teiginius apie sveikatingumą leidžiama tik tokiu atveju, jei tenkinamos šios sąlygos:

1. įrodyta, kad maistinės ar kitos medžiagos, apie kurią pateikiamas teiginys, buvimas, nebuvimas arba mažesnis kiekis maisto produkte ar maisto produktų kategorijai priklausančiuose produktuose pasižymi naudingu mitybiniu arba fiziologiniu poveikiu, įrodytu visuotinai pripažintais moksliniais įrodymais;

2. maistinės ar kitos medžiagos, apie kurią pateikiamas teiginys: galutinime produkte yra didelis kiekis arba kiekis, kuris užtikrins teiginyje minimą ir visuotinai pripažintais moksliniais įrodymais įrodytą mitybinį arba fiziologinį poveikį;

3. kai taikoma, maistinė ar kita medžiaga, kuri apibūdinama teiginiu, yra tokios formos, kad ją galėtų įsisavinti organizmas;

⁶³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2002/46, 2002 m. birželio 10 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 183.

⁶⁴ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. I sk. 1 str. 1 d. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁶⁵ Ten pat. Preambulė. 4 punkt., I sk. 1 str. 2 d.

⁶⁶ Ten pat. IV sk. 12 str.

4. produkto kiekyje, kurį galima pagrįstai tikėtis suvartoti, yra maistinės ar kitos medžiagos, kuri apibūdinama teiginiu, didelis kiekis, kuris darys teiginyje nurodytą ir visuotinai pripažintais moksliniais įrodymais įrodytą mitybinį arba fiziologinį poveikį⁶⁷.

Taip pat teiginiai apie sveikatingumą leidžiami tik tuo atveju, jei toliau nurodyta informacija yra pateikiama ženklinime, o jei ženklinimo nėra – pateikime ir reklamoje:

1. teiginys, kuriame nurodoma įvairios ir subalansuotos mitybos ir sveiko gyvenimo svarba;
2. būtinas suvartoti maisto produkto kiekis ir vartojimo būdas, norint užtikrinti teiginyje nurodytą naudingą poveikį;
3. tam tikrais atvejais asmenims, kurie turėtų vengti vartoti maisto produktą, skirtas teiginys;
4. deramas įspėjimas dėl produktų, kurie gali kelti pavojų sveikatai, jei jų vartojama pernelyg daug⁶⁸.

Svarbu, kad vartotojas suprastų teiginius apie maisto produktus. Laikantis proporcingumo principo ir siekiant veiksmingai taikyti šiame reglamente nustatytas apsaugos priemones, reglamente vertinimo kriterijumi pasirenkamas vidutinis vartotojas⁶⁹, kuris pagal Teisingumo Teismo išaiškinimą⁷⁰ yra pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius.

Taip pat 2002 m. sausio 28 d. remiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 178/2002⁷¹ buvo įsteigta Europos Maisto Saugos Tarnyba (angl. *European Food Safety Authority* – EFSA). Tarnyba teikia nepriklausomas mokslines konsultacijas visais tiesioginių ar netiesioginių poveikių maisto saugai turinčiais klausimais, įskaitant gyvūnų sveikatą ir gerovę bei augalų apsaugą. Su EFSA taip pat derinami mitybą reglamentuojantys Bendrijos teisės aktai. Tarnyba atvirai ir skaidriai informuoja visuomenę apie visus jos kompetencijai priklausančius klausimus.

EFSA atliekami rizikos įvertinimai suteikia rizikos valdymui (politiškai atskaitingoms ES institucijoms, t. y. Europos Komisijai, Europos Parlamentui ir Europos Tarybai) patikimą mokslinį pagrindą nustatant strategines teisės aktų ar reguliavimo priemones, kurios reikalingos siekiant užtikrinti patikimą vartotojų apsaugą maisto saugos srityje. Tarnybą sudaro: valdančioji taryba,

⁶⁷ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. II sk.. 5 str. 1 punkt. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁶⁸ Ten pat. IV sk. 10 str. 1, 2 punkt.

⁶⁹ Ten pat. Preambulė, 15 punkt.

⁷⁰ Europos Teisingumo Teismo išaiškinimas bylose nuo C-486/01 iki C-472/01 P Procter and Gamble // OHMI. 2004, ECR I-5141.

⁷¹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 2002 m. sausio 18 d. nustatantis maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantis Europos maisto saugos tarnybą ir nustatantis su maisto saugos klausimais susijusias procedūras // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 31.

vykdomasis direktorius ir jo darbuotojai, patariamasis susirinkimas bei mokslo komitetas ir mokslinės grupės⁷².

Šio magistrinio darbo kontekste EFSA yra svarbi tuo, kad teikia Europos Komisijai nuomonę apie maisto papildų sveikatos teiginių patvirtinimą. Gavusi iš Europos Komisijos valstybių narių pateiktus siūlymus dėl sveikatingumo teiginių, EFSA juos nagrinėja ir nustato galimus vartoti teiginius, kuriuos po to paskelbia savo tinklapyje⁷³. Autoriai Silvia Valtuena Martinez, Leng Heng, Wolfgang Gelbmann ir kt.⁷⁴ savo straipsnyje plačiai nagrinėja Europos Maisto Saugos tarnybos (EFSA) reikšmę reglamente dėl sveikatingumo ir maistingumo teiginių. Autoriai nagrinėja istoriniu lyginamuoju metodu ir mano, kad EFSA vaidins svarbų vaidmenį įgyvendinant šį reglamentą. Iš vienos pusės EFSA teiks mokslinius patarimus, kad būtų galima nustatyti maistinių medžiagų apibūdinimus maisto produktams, kurių bus privalu laikytis, kad būtų galima pažymėti atitinkamais teiginiais. Iš kitos pusės tarnyba vertins ar šie teiginiai yra mokslškai pagrįsti.

Prieš naująją Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą⁷⁵, kuris buvo priimtas 2007 m. ES nebuvo jokių specifinių teisės aktų, reglamentuojančių sveikatos teiginius ir jų naudojimą.

2.2.1. MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ PATVIRTINIMO PROCESAS

Vartojant teiginius apie sveikatingumą reikia atsižvelgti į mokslinį teiginių įrodymą, o tokius teiginius vartojantys maisto verslo operatoriai turėtų juos pagrįsti. Teiginys turėtų būti mokslškai pagrįstas, atsižvelgiant į turimą mokslinių duomenų visumą ir suteikiant reikšmę įrodymams. Teiginiai turi būti patvirtinti Europos Komisijos. Sveikatos teiginys neturi būti pateikiamas, jeigu jis neatitinka visuotinai pripažintų sveikatingumo principų, skatina ar toleruoja perdėtą bet kurio maisto produkto vartojimą arba prieštarauja geros mitybos praktikai. Bendrijoje vartoti teiginius apie sveikatingumą turėtų būti leidžiama tik atlikus aukščiausio įmanomo lygio mokslinį įvertinimą⁷⁶. Tam, kad būtų užtikrintas suderintas mokslinis šių teiginių vertinimas, šiuos vertinimus atlieka

⁷² Europos Sąjungos agentūra - EFSA // http://europa.eu/agencies/community_agencies/efsa/index_lt.htm . Prisijungimo laikas: 2009-10-01.

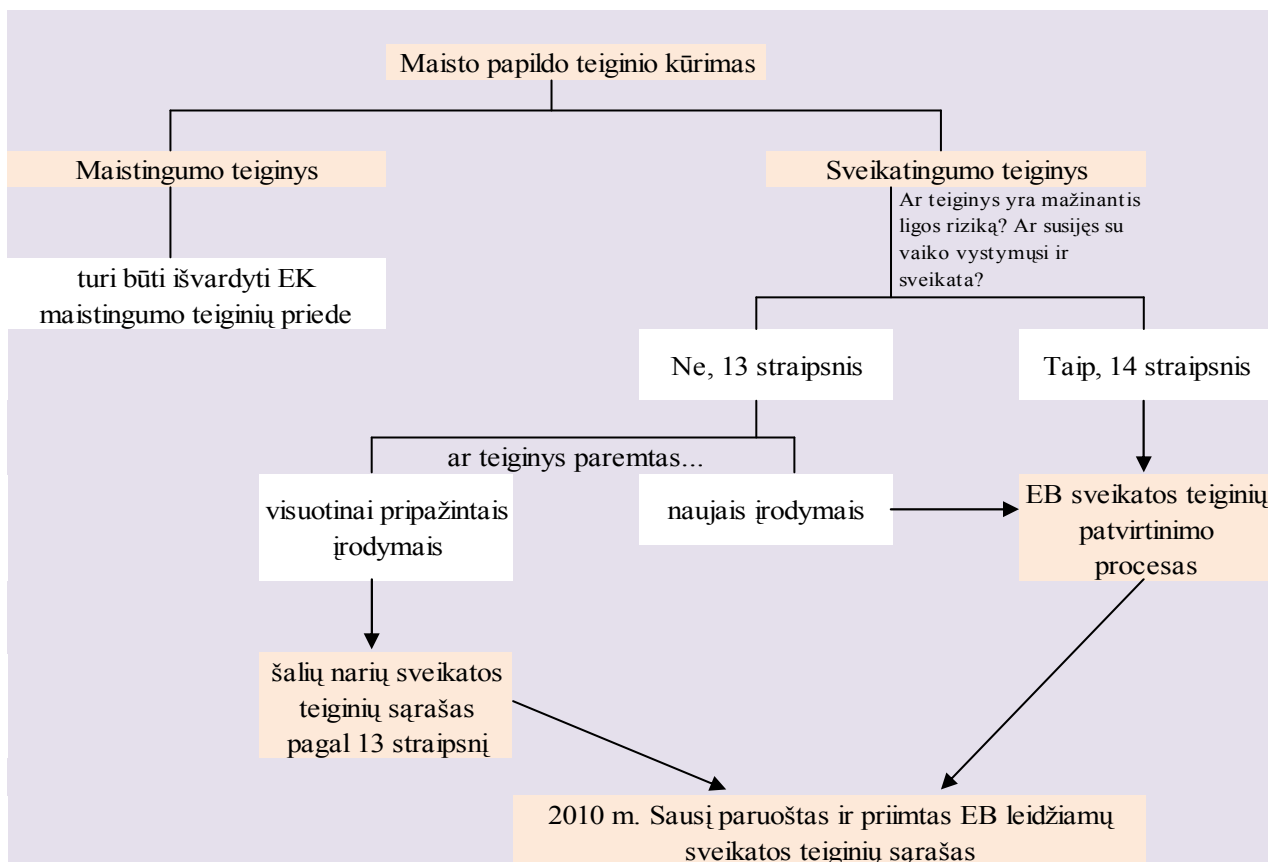
⁷³ Europos maisto saugos tarnyba // <http://www.efsa.europa.eu>. Prisijungimo laikas: 2009-09-30.

⁷⁴ Martinez V., S., Heng L., Gelbmann W., Cuvillier A., Iglesias P., R. The Regulation on Nutrition and Health Claims Made on Foods: Role of the European Food Safety Authority // *European Food and Feed Law Review*. 2007, Nr. 1. P. 76-81.

⁷⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2006, Nr. L 404/9.

⁷⁶ Ten pat. Preambulė. 4, 9, 10, 14, 17, 18 punkt.

Europos maisto ir saugos tarnyba (EFSA). Paveiksle Nr.2 parodytas maisto papildų sveikatos teiginių patvirtinimo procesas.

2 pav. Maisto papildų sveikatos teiginių patvirtinimo procesas (Aisbitt B. 2008⁷⁷).

Paveiksle Nr. 2 matyti, kad sveikatos teiginiai reglamentuojami pagal skirtingus reglamento Nr. 1924/2006 straipsnius - 13 ir 14. 13 straipsnis reglamentuoja teiginius apie sveikatingumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą ir vaikų vystymąsi bei sveikatą. Jei teiginys yra grindžiamas pagal 13-ą reglamento straipsnį, tai maisto verslo operatorius turi parengti dokumentus, kuriuose turi būti nurodyti maisto papildų duomenys, sudėtis, kiekiai, teiginys, taikymo sąlygos ir nuorodos į susijusius mokslinius įrodymus. Kitos patvirtinimo procedūros yra netaikomos jei teiginiai yra pagrįsti visuotinai pripažintais moksliniais įrodymais ir gerai suprantami vidutiniam vartotojui⁷⁸. Pagal 14 straipsnį yra vertinami susirgimo rizikos mažinimo teiginiai ir teiginiai dėl vaiko vystymosi ir sveikatos. Be visų bendrųjų reikalavimų ženklavime arba, jei produktas neturi

⁷⁷ Aisbitt B. Nutrition and Health Claims: the Facts on your Food // EuroFIR Synthesis report No 5. British Nutrition Foundation. 2006, P.12.

⁷⁸ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. IV sk.13 str. 1, 2, 3, 4, 5 punkt. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

ženklino, produkto pateikime ar reklamoje taip pat turi būti nurodoma, kad teiginyje minima susirgimą gali sukelti daug rizikos veiksnių ir kad pakeitus vieną iš šių veiksnių naudingas poveikis sveikatai įmanomas, bet negarantuotas⁷⁹.

Maisto verslo operatorius surinkęs dokumentus apie teiginius perduoda paraišką savo šalies narės kompetentingai institucijai. Į paraišką įtraukiama:

- ✓ pareiškėjo pavadinimas ir adresas;
- ✓ maistinė ar kita medžiaga, arba maisto produktas ar maisto produkto kategorija, dėl kurių ketinama pateikti teiginį apie sveikatingumą, ir jiems būdingos savybės;
- ✓ tyrimų, kurie buvo atlikti dėl teiginio apie sveikatingumą kopija, įskaitant jei turima, informacija apie atliktus nepriklausomus peržiūrėtus tyrimus, ir visa kita turima medžiaga, rodanti, kad teiginys apie sveikatingumą atitinka šiame reglamente numatytus kriterijus;
- ✓ tam tikrais atvejais nuoroda apie informaciją, kuri turi būti laikoma priklausančia nuosavybės teise, pateikiant patikrinamus įrodymus;
- ✓ pasiūlymas dėl teiginio apie sveikatingumą, kurį prašoma leisti vartoti, formuluotės, įskaitant, jei reikia, konkrečias vartojimo sąlygas;
- ✓ paraiškos santrauka⁸⁰.

Nacionalinė kompetentinga institucija per 14 dienų nuo paraiškos gavimo patvirtina tai raštu, nedelsdama informuoja Europos maisto saugos tarnybą ir pasirūpina, kad paraiška ir visa pareiškėjo pateikta papildoma informacija jai būtų prieinama. Tarnyba nedelsdama praneša kitoms valstybėms narėms ir Komisijai apie paraišką bei pasirūpina, kad paraiška ir visa pareiškėjo pateikta papildoma informacija būtų joms prieinama bei viešai paskelbia paraiškos santrauką. EFSA patikrina ar ieškinyi pakankamai pagrįstas moksliniais įrodymais ir ar teiginio formuluotė atitinka reglamentą. Pateikdama savo nuomonę Tarnyba laikosi termino, kuris yra penki mėnesiai nuo pagrįstos paraiškos gavimo datos. Jei Tarnyba siekia gauti papildomos informacijos iš pareiškėjo, šis terminas pratęsiamas iki dviejų mėnesių nuo datos, kai gaunama prašoma informacija iš pareiškėjo. Tam tikrais atvejais Tarnyba ar nacionalinė kompetentinga institucija per Tarnybą gali paprašyti pareiškėjo per nustatytą terminą papildyti kartu su paraiška pateikiamą išsamią informaciją. Rengdama savo nuomonę Tarnyba patikrina:

- a) ar teiginys apie sveikatingumą yra pagrįstas moksliniais įrodymais;

⁷⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. IV sk.14 str. 1, 2 punkt. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁸⁰ Ten pat. IV sk. 15 str. 2, 3 punkt.

b) ar teiginio apie sveikatingumą formuluotė atitinka šiame reglamente išdėstytus kriterijus.

Jei manoma, jog teiginį apie sveikatingumą galima leisti, tokioje nuomonėje pateikiama ši išsami informacija:

a) pareiškėjo pavadinimas ir adresas;

b) maistinė ar kita medžiaga, arba maisto produktai ar jų kategorijos, dėl kurių ketinama pateikti teiginį, ir jiems būdingos savybės;

c) pasiūlymas dėl teiginio apie sveikatingumą formuluotės, įskaitant, jei reikia, konkrečias vartojimo sąlygas;

d) kai taikoma, maisto produkto vartojimo sąlygos arba vartojimo apribojimai ir (arba) papildomas teiginys arba įspėjimas, kuris ženklime ir reklamoje turėtų būti pateikiamas kartu su teiginiu apie sveikatingumą⁸¹.

EFSA savo nuomonę, įskaitant ataskaitą, kurioje apibūdinamas jos atliktas teiginio apie sveikatingumą įvertinimas ir nurodomos priežastys, kuriomis grindžiama jos nuomonė, perduoda Europos Komisijai, valstybėms narėms ir pareiškėjui. EFSA remiasi įvairiomis vertinimo metodikomis pvz. tarptautinio gyvosios gamtos mokslų instituto (ILSI) paruoštu europiniu projektu „PASSCLAIM“⁸² ir kt.⁸³

2010 m. sausį priimtas EB leidžiamų sveikatos teiginių sąrašas, kitaip vadinamas - „Sveikatingumo ir maistingumo teiginių Bendrijos registru“. Jis bus viešas ir apims: teiginius apie maistingumą ir jų taikymo sąlygas;

- teiginius apie sveikatingumą ir jų taikymo sąlygas;
- atmetus teiginius apie sveikatingumą ir jų atmetimo priežastis;
- apribojimus tam tikriems produktams ar produktų kategorijoms, kurioms priklausančius produktus draudžiama apibūdinti sveikatos teiginiais⁸⁴.

Gavusi Tarybos nuomonę, atsižvelgdama į visas susijusias Bendrijos teisės aktų nuostatas ir kitus su svarstomu atveju susijusius teisėtus veiksnius, Komisija per du mėnesius pateikia komitetui sprendimo dėl leistinių teiginių apie sveikatingumą sąrašų projektą. Jei sprendimo projektas neatitinka Tarybos nuomonės, Komisija šį nuomonių skirtumą paaiškina. Komisija nedelsdama

⁸¹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. IV sk.16 str. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁸² Aggett P. J., Antoine J.-M., Asp N.-G. et. al. PASSCLAIM - Process for the Assessment of Scientific Support for Claims on Foods. Consensus on Criteria // European Journal of Nutrition. 2005, Nr. 44.

⁸³ Aisbitt B. Nutrition and Health Claims: the Facts on your Food // EuroFIR Synthesis report No 5. British Nutrition Foundation. 2006, P.13-14.

⁸⁴ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. II sk. 4 str. 5 d. V sk. 20 str. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

praneša sveikatingumo teiginio pareiškėjui apie priimtą sprendimą ir paskelbia išsamią informaciją apie sprendimą Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje. Bet kuris maisto verslo operatorius gali vartoti šį reglamento (EB) Nr. 1926/2006 13 ir 14 straipsniuose numatytus sąrašus įtrauktus teiginius apie sveikatingumą laikydamasis jiems taikomų sąlygų, jei jų vartojimas nėra apribotas. Leidimo suteikimas nesumažina maisto verslo operatoriaus civilinės ir baudžiamosios atsakomybės dėl atitinkamo maisto produkto⁸⁵.

Teiginiai saugomi nuosavybės teise bus išvardyti atskirai. Teiginių sąrašas bus prieinamas visoje ES išskyrus tuos kurie saugomi nuosavybės teise. Kai patvirtinti teiginiai bus pradedami naudoti, valstybės narės galės savarankiškai nuspręsti kaip stebėti jų vartojimą, kokių duomenų prašyti iš maisto verslo operatorių⁸⁶.

Ne vėliau kaip 2013 m. sausio 19 d. EK planuoja pateikti Europos Parlamentui ir Tarybai ataskaitą apie sveikatos teiginių naudojamų Europos Bendrijoje. Ataskaita apims maisto produktų sveikatos teiginių vystymosi raidą, vartotojų susidaromą teiginių supratimą ir ar naujieji teiginiai daro įtaką žmogaus mitybos pasirinkimui⁸⁷.

2.3. PEREINAMASIS LAIKOTARPIS

Nors reglamentas dėl teiginių apie maisto produktų sveikatingumą ir maistingumą⁸⁸, taikomas nuo 2007 metų liepos mėn. be abejo reikia laiko sveikatos teiginiams surinkti, įvertinti ir paskelbti. Todėl buvo numatytos pereinamojo laikotarpio priemonės⁸⁹, kurios padės gamintojams keisti pakuotes ir lengviau prisitaikyti prie naujojo reglamento. Maisto papildai, kurie į rinką buvo pateikti iki šio teisės akto įsigaliojimo gali būti pardavinėjami iki jų tinkamumo vartoti termino pabaigos, bet ne ilgiau nei iki 2009 m. liepos 31 d. Jei maisto produktų pavadinimai neatitinka reglamento nuostatų ar produktai turi prekių ženklus, egzistavusius iki 2005 m. sausio 1 d., tai jie gali būti naudojami iki 2022 m. sausio 19 d. ir tuomet gamintojai bus atsakingi už teiginių vartojimą ant savo produktų. Jie privalės įsitikinti, kad teiginys yra leidžiamas vartoti ir atitinka reglamento nuostatas ir atitinkamas teisės aktų nuostatas.

⁸⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. V sk. 27 str. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

⁸⁶ Ten pat. IV sk. 21 str. 1 punkt.

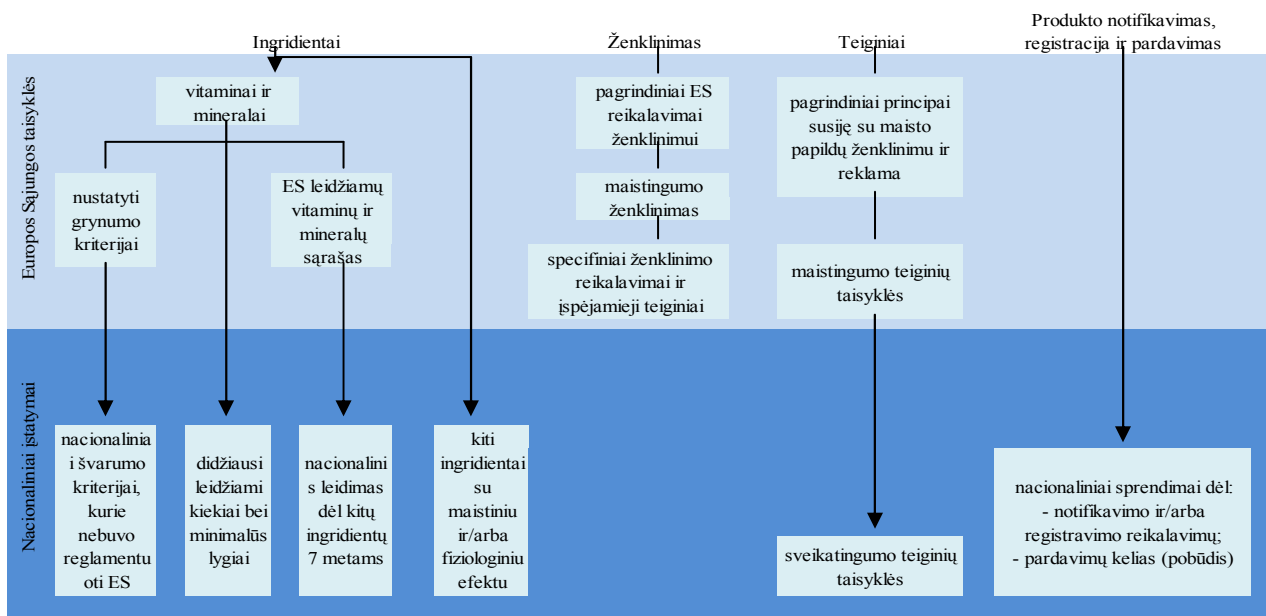
⁸⁷ Aisbitt B. Nutrition and Health Claims: the Facts on your Food // EuroFIR Synthesis report No 5. British Nutrition Foundation. 2006, P.13-14.

⁸⁸ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 12/3.

⁸⁹ Ten pat. V sk. 28 str.

Sveikatos teiginiai pagal 13 ir 14 straipsnius, kurie buvo vartojami pagal galiojančias nacionalinės teisės normas, iki reglamente nurodytos datos, taikomos šios sąlygos:

- teiginiams apie sveikatingumą, kurie buvo įvertinti valstybėje narėje ir kuriems buvo suteiktas leidimas. Leidimai suteikiami taip: valstybės narės pateikia Komisijai iki 2008 m. sausio 31 d. šiuos teiginius ir ataskaitą dėl pagrindžiančių teiginį mokslinių duomenų įvertinimo. Pasikonsultavusi su Taryba, Komisija priima sprendimą dėl teiginių patvirtinimo. Jei teiginiai nepatvirtinami jie gali būti naudojami toliau šešis mėnesius nuo tokio sprendimo priėmimo datos;
- teiginiams apie sveikatingumą, kurie nebuvo įvertinti valstybėje narėje ir kuriems nebuvo suteiktas leidimas: šie teiginiai gali būti toliau naudojami su sąlyga, kad paraiška pateikiama iki 2008 m. sausio 19 d. Jei ir tuomet leidimas vartoti teiginį nėra suteikiamas, tokie teiginiai leidžiami vartoti šešis mėnesius nuo sprendimo priėmimo datos⁹⁰.

3 pav. Maisto papildų sveikatos teiginių reglamentavimas Europos Sąjungoje per pereinamąjį laikotarpį (*European Advisory Services, 2008*⁹¹).

Kaip matosi iš paveikslo Nr.3 per pereinamąjį reglamento (EB) Nr. 1924/2006 laikotarpį (nuo 2007 m. liepos 1 d. iki 2010 m. sausio 19 d.)⁹² taip pat priimami Europos Sąjungos teisės aktai⁹³,

⁹⁰ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. Vsk.28 str.5,6 punkt. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 12/3.

⁹¹ European Advisory Services. Marketing Food Supplements, Fortified and Functional Foods in Europe. Legislation and Practice. 2008.

⁹² Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. V sk. 28 str. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 12/3.

reglamentuojantys vitaminų ir mineralų grynumo kriterijus bei nustatytas leidžiamų vartoti maisto papilduose vitaminų ir mineralų sąrašas. Be to nustatomi pagrindiniai principai susiję su maisto papildų ženklinimu ir nustatytos maistingumo ženklinimo taisyklės. Sveikatingumo teiginių ženklinimas, kol nepateiktas Bendrijos maistingumo ir sveikatingumo teiginių registras⁹⁴, vis dar išlieka šalių narių kompetencijoje.

Savo strateginiame 2009 – 2013 metų plane⁹⁵ EFSA patvirtino, kad ES valstybės narės yra pateikusios apie 44 tūkstančius kuo įvairiausių siūlymų dėl sveikatingumo teiginių. Juos išnagrinėjusi ir atsižvelgusi į vienodus ar panašius siūlymus, EFSA nustatė 4185 galimų naudoti sveikatingumo teiginių, kuriuos toliau vertins moksliniai komitetai ir teiks išvadas Europos Komisijai. EFSA taip pat nurodo, kad iki 2009 metų rugpjūčio pradžios užbaigs vertinti maždaug 1000 pagrindinių teiginių, kurių tobulinti ar kitaip papildyti nereikės. Iki tų pačių metų gruodžio pradžios EFSA yra numačiusi įvertinti dar maždaug 470 teiginių, kurių pirminis vertinimas jau atliktas ir kurie dar turi būti papildyti.

2009 m. rugpjūčio 10 d. EFSA paskelbė, jog patvirtino kalcio ir vitamino D sveikatos teiginius⁹⁶. EFSA nusprendė, kad jai pateikti moksliniai duomenys pagrindžia teiginius, jog kalcio arba kalcio ir vitamino D papildų vartojimas sumažina menopauzę išgyvenančių moterų kaulų mineralinio tankio mažėjimą ir taip sumažina kaulų lūžių riziką. EFSA išnagrinėjo 53 mokslinius straipsnius apie atsitiktinių imčių placebo kontroliuojamus tyrimus, kuriais buvo siekiama nustatyti, kaip kalcis, vitaminas D arba kalcis kartu su vitaminu D apsaugo nuo kaulų lūžių ir osteoporozės. Sveikatingumo teiginiams pagrįsti nebuvo naudojami tyrimai, kurie nagrinėjo su maistu gaunamo kalcio ir vitamino D poveikį kaulų sveikatai. Šitą paraišką Europos maisto saugos tarnybai buvo pateikusi Vokietijos maisto papildų bendrovė „Abtei Pharma Vertriebs“.

Išnagrinėjusi visą informaciją, EFSA patvirtino tokius sveikatingumo teiginius:

1. „Menopauzę išgyvenančioms moterims kalcis gali sumažinti kaulų mineralų netekimą. Mažas kaulų mineralų tankis yra rizikos faktorius osteoporoziniams kaulų lūžiams atsirasti.“

⁹³ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1925/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl maisto produktų papildymo vitaminais ir mineralais bei tam tikromis kitomis medžiagomis // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/26.

⁹⁴ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. V sk. 20 str. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 12/3.

⁹⁵ Banati D. Strategic Plan of the European Food Safety Authority for 2009-2013. 2008.

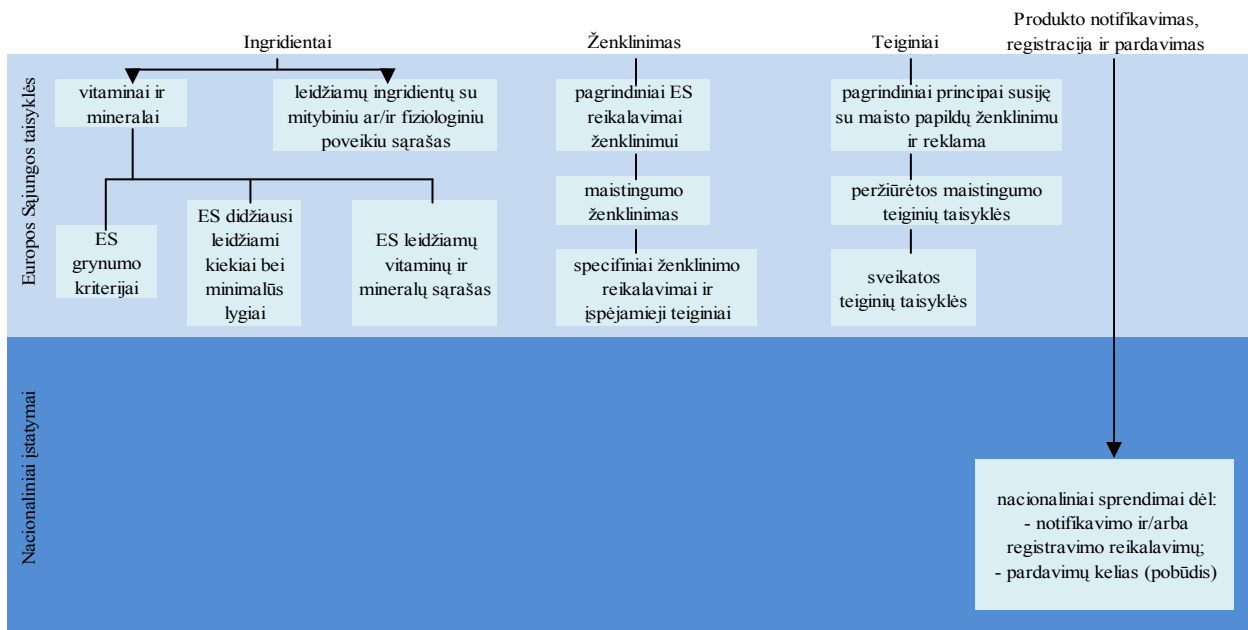
⁹⁶ EFSA accepts bone health claim for calcium, vitamin D //

<http://www.nutraingredients.com/Product-Categories/Minerals/EFSA-accepts-bone-health-claim-for-calcium-vitamin-D>.
Prisijungimo laikas: 2009-11-04.

2. „Kalcis ir vitaminas D menopauzė išgyvenančioms moterims gali sumažinti kaulų mineralų netekimą. Mažas kaulų mineralų tankis yra rizikos faktorius osteoporoziniams kaulų lūžiams atsirasti.“

Po šių pranešimų pasirodė įvairiausių mokslininkų nuomonių, jog iki 2010 m. sausio mėnesio Europos maisto saugos tarnybai niekaip nepavyks sudaryti numatyto sveikatos teiginių sąrašo. Mokslininkė Shane Starling (2009 m.)⁹⁷ savo straipsnyje rašo, jog matydama koks yra pateiktų paraiškų skaičius ir mokslinės informacijos, kiekis EFSA nespės laikytis numatyto termino. Nors Komisija dar nėra oficialiai paskelbusi apie vėlavimą, mokslininkės nuomone, tai bus neišvengiama, o tai reiškia, kad pereinamasis laikotarpis bus pratęstas ir bus leidžiama toliau taikyti teiginius apie sveikatingumą, kurie atitinka anksčiau galiojusias nacionalines taisykles. Iš esmės tai pakankamai gera žinia įmonėms ir valstybėms, kurios teiginius buvo pasitvirtinusios iki reglamento įsigaliojimo, bet ne toms (pvz. Lietuvai), kurios savo patvirtintų teiginių neturi.

2.4. SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMAS PO PEREINAMOJO LAIKOTARPIO

4 pav. Maisto papildų sveikatos teiginių reglamentavimas Europos Sąjungoje po naujojo reglamento įsigaliojimo (European Advisory Services, 2008⁹⁸).

⁹⁷ Starling Sh. 4000+ health claims processed by 2010? No way // Journal of Functional Foods. 2009.

⁹⁸ European Advisory Services. Marketing Food Supplements, Fortified and Functional Foods in Europe. Legislation and Practice. 2008.

Paveikslas Nr. 4 puikiai iliustruoja, kad po reglamento⁹⁹ įsigaliojimo nacionaliniai šalių įstatymai reglamentuos tik sprendimus dėl produktų notifikavimo ir/arba registravimo bei pardavimo.

Naujasis reglamentas Nr. 1924/2006¹⁰⁰ remiasi ankstesnėmis gairėmis, kurios egzistavo bendrai ES, valstybėse narėse ar paskelbtų organizacijų tokių, kaip ILSI, Maisto ir Žemės Ūkio organizacijos, Pasaulio Sveikatos organizacijos (PSO) ir kt. Perėjimas prie naujojo reglamentavimo turi užtikrinti vienodą sveikatos teiginių reglamentavimą visoje Bendrijoje. Taip pat tai leis pateikti vartotojams aiškesnius mitybos ir sveikatos teiginius, o tai paskatins gamintojus kurti naujoves ir gaminti sveikus kokybiškus produktus. Verslininkai bus suinteresuoti pateikti vartotojams tikslią informaciją apie maisto papildo sudėtį. Maistinių medžiagų apibūdinimas bus naudojamas kartu su reglamentu, siekiant užtikrinti, kad teiginiai nebūtų tik kaukė bendram medžiagų kiekiui esančiam produkte. Tikimasi, kad tai paskatins gamintojus tobulinti produktų mitybos charakteristikas, todėl vartotojams bus lengviau pasirinkti sveiką ir subalansuotą mitybą¹⁰¹.

Mokslininkas Moritz Hagenmeyer (2007 m.)¹⁰² pateikia kiek kitokią nuomonę apie šį reglamentą. Jis teigia, jog naujasis reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 naikina informaciją apie maistą. Planuojamas reglamentas turi pakeisti esamą ženklavimo direktyvą. Iki šiol nė vienas sveikatingumo teiginys nebuvo sankcionuotas. Leidžiamų sveikatingumo teiginių sąrašas nėra paskelbtas ir vis dar atliekama daug pakeitimų etikečių ženklavime. Autorius pateikia eskizus, kurie taikomi, atsižvelgiant į siūlomą teisės aktą, aiškina praktinius klausimus, sutelkiant dėmesį į mitybos informaciją, susijusią su galimomis pasekmėmis dėl maisto ženklavimo praktikos ir numato reglamento perspektyvą.

Iki šiol nėra jokių mokslinių įrodymų, kad naujieji ženklavimo elementai ar reklamos draudimai yra pajėgūs pasiekti teisės aktų leidėjų norimą efektą. Be visa ko niekas nėra verčiamas kažką valgyti ar gerti, jeigu jaučiasi nepakankamai informuotas. Vis dėl to, atrodo, kad įstatymų leidėjai nėra tiek suinteresuoti, kad būtų nustatyti faktai apie gyvybės ir žmogaus prigimtį, kaip kuriant naujus įstatymus – dėl kokių tikslų ir neatsižvelgiant į jų pasekmių galimą sėkmę.

Atsižvelgdamas į mitybos, elgesio mokslininkų ir vartotojų tyrimų išvadas autorius drąsiai daro išvadą: įpareigoti gamintojus planuojamu maisto informacijos reguliavimu, kad etiketėje bus

⁹⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ Aisbitt B. Nutrition and Health Claims: the Facts on your Food // EuroFIR Synthesis report No 5. British Nutrition Foundation. 2006, P.12.

¹⁰² Hagenmeyer M. The Regulation Overkill: Food Information // European Food and Feed Law Review. 2007, Nr. 3. P.165-171.

naudojami vis sudėtingesni duomenys taip pat per griežti maisto reklamos ribojimai gali teisėtai vadintis informacijos apie maistą naikinimu.

Panašią nuomonę teikia kitas maisto papildų ekspertas prof. Nigel Fawkes (2004 m.)¹⁰³. Profesoriaus nuomone, naudą iš šio reglamento pirmiausia gaus ne vartotojai, norintys žinoti ką valgyti ir kas jam tinka, o valdžios institucijos ir didelės farmacinės kompanijos, norinčios reguliuoti ir maisto papildų rinką. Taip pat nukentės mažos įmonės, neturinčios tiek finansinių išteklių, kad galėtų įrodyti, jog jų produktas yra geras ir naudingas vartoti. Sakyti, kad maisto papildas yra skirtas vienokiam ar kitokiam tikslui pasiekti, priėmus reglamentą nebebus galima, to neįrodžius „aukščiausio įmanomo lygio vertinimu“¹⁰⁴. Anksčiau buvo reikalaujama, kad produkto pavadinimas turi būti tikslus, siekiant informuoti vartotoją apie tikrąją produkto prigimtį ir, kad maistą būtų galima atskirti nuo kitų produktų, su kuriais jį įmanoma supainioti.

Taigi naujasis reglamentas dėl sveikatingumo teiginių reglamentavimo¹⁰⁵ daugiausiai sumaištis įneš maisto verslo operatoriams, kurie turės prisitaikyti prie naujų reglamento sąlygų. Taip pat reglamento nuostatas turi pritaikyti ir valstybės narės, kurių institucijos turi būti pasiruošusios reglamento įgyvendinimui. Be abejo įtakos turės ir galutiniam vartotojui, kuris nori gauti tikslią ir patikimą informaciją apie maisto papildų poveikį. Deja, to negalės daryti tos valstybės, kurios prieš reglamento įgyvendinimą nepatvirtino sveikatos teiginių, nes sveikatingumo teiginių ženklavimas, kol nepateiktas Bendrijos maistingumo ir sveikatingumo teiginių registras¹⁰⁶, vis dar išlieka šalių narių kompetencijoje.

3. MAISTO PAPILDŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Maisto papildų reglamentavimas Lietuvoje yra labai mažai nagrinėjamas ir yra gana nauja bei aktuali tema tiek valstybės tarnyboms, tiek maisto verslo operatoriams. Vis dėl to Lietuvos Respublikos institucijos, remdamosi Europos Sąjungos direktyvomis ima vis intensyviau kontroliuoti maisto papildų rinką ir jų reglamentavimą.

¹⁰³ Fawkes N. Health Claims in Europe – New Regulation Coming // Journal of Nutrition. 2004.

¹⁰⁴ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. Preambulė. 23 punkt. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁰⁵ Ten pat.

¹⁰⁶ Ten pat. V sk. 20 str.

3.1. REGLAMENTAVIMO RAIDA LIETUVOJE

Dar prieš keletą metų Lietuvoje ant kai kurių tablečių ar kapsulių pakuočių buvo galima rasti užrašą – „Medicininės paskirties maisto produktas“. Ši sąvoka buvo apibrėžta LR farmacijos įstatyme¹⁰⁷. Įstatymas reglamentavo farmacinę ir kitą veiklą, susijusią su vaistiniais, tiriamaisiais vaistiniais preparatais, veterinariniais vaistais, veikliosiomis ir kitomis vaistinėmis medžiagomis bei medicininės paskirties produktais, veterinarinės farmacijos veiklą, taip pat šios veiklos valstybinį valdymą ir kontrolę. Medicininės paskirties produktas buvo apibrėžiamas kaip farmacinę formą turintis maisto produktas, kurio sudėtyje yra biologiškai aktyvių medžiagų, lemiančių jo poveikį fiziologinėms žmogaus organizmo funkcijoms, nustatytą klinikiniais tyrimais ir (ar) pagrįstą moksline literatūra, ir kuris skirtas organizmui, jo sistemoms ar organams stiprinti, jų veiklai palaikyti. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakyme dėl medicininės paskirties produktų registravimo taisyklių ir medicininės paskirties produktų pakuotės ženklavimo ir informacinio lapelio reikalavimų patvirtinimo¹⁰⁸ konkrečiai apibrėžta medicininės paskirties maisto produkto sąvoka, nustatyta medicininės paskirties produktų įteisinimo, ženklavimo Lietuvos Respublikoje tvarka. Medicininės paskirties maisto produkto etiketėje buvo galima rasti nurodytą produkto paskirtį, kuri buvo ne gydymui, bet sveikatingumui – organų ar organų sistemų funkcijai palaikyti, imuninei sistemai stiprinti, širdies veiklai gerinti, sąnario kremzlės struktūrai palaikyti ir panašiai. Paskirtis turėjo būti medicininė, nustatyta klinikiniais tyrimais ir/arba pagrįsta bibliografinė medžiaga. Medicininės paskirties maisto produktas negalėjo būti skirtas ligų gydymui ar profilaktikai, nes tai gali būti taikoma tik vaistams. Ženklinant turėjo būti nurodytas pagrindinių veikliųjų medžiagų poveikis. Paveiksle Nr.5 nurodomi vaistų, medicininės paskirties maisto produktų bei maisto papildų skirtumai bei panašumai.

Požymis	Maisto papildai	Medicininės paskirties maisto produktai	Vaistai
Reglamentavimas	LR HN 17:2003	LR Farmacijos įstatymas	LR Farmacijos įstatymas
Gydymui skirta	Ne	Ne	Taip
Medžiaga	Sveikatinimui ir organizmo stiprinimui	Sveikatinimui ir organizmo stiprinimui	Gydymui

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymas // Valstybės žinios. 2006-07-18, Nr. 78-3056

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. V-186 „Dėl medicininės paskirties produktų registravimo taisyklių ir medicininės paskirties produktų pakuotės ženklavimo ir informacinio lapelio reikalavimų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 43–1381.

Parduodama	Vaistinė ir specializuotos parduotuvės ar skyriai	Vaistinė ir specializuotos parduotuvės ar skyriai	Vaistinė
Kas gali parduoti	Nereglamentuojama	Vaistinės veiklos licenciją turintis asmuo	Vaistinės veiklos licenciją turintis asmuo
Registracija	Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba	Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba	Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba
Reklama	Taikomas LR Reklamos įstatymas	Taikomas LR Farmacijos įstatymas	Taikomas LR Farmacijos įstatymas
Reklamos kontrolė	LR Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba	Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba

5 pav. Maisto papildų, medicininės paskirties produktų ir vaistų panašumai bei skirtumai (LR Farmacijos įstatymas¹⁰⁹, LR sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl medicininės paskirties produktų reklamos taisyklių patvirtinimo¹¹⁰, LR Reklamos įstatymas¹¹¹, LR Vyriausybės nutarimas¹¹², LR HN 17:2003¹¹³).

Kol Lietuva nebuvo ES sudėtyje, maisto papildus reguliavo nacionaliniai teisės aktai, kurie dalį maisto papildų priskyrė atskirai produktų kategorijai – medicininės paskirties maisto produktams. Juos vertino ir registravo *Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba* toliau VVKT, reikalaudama dokumentų ar bibliografinės medžiagos, pagrindžiančios paskirtį bei poveikį. Lietuvai tapus visateise ES nare, nacionaliniai teisės aktai negalėjo prieštarauti ES direktyvų nuostatom. Taigi visi produktai, kurie ES įteisinti kaip maisto papildai, Lietuvoje taip pat turėjo būti pripažįstami maisto papildais, užtikrinant laisvą prekių judėjimą. Buvo priimta LR Farmacijos įstatymo nauja redakcija¹¹⁴. Panaikinus šią produktų grupę, jai priskirti produktai buvo

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymas. 2, 3, 10, 13, 14 skirsn. // Valstybės žinios. 2006, Nr. 78-3056.

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. V-1129 „dėl medicininės paskirties produktų reklamos taisyklių patvirtinimo“ V sk. 22 punkt. // Valstybės žinios. 2007, Nr. 2-100.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas. 5 skirsn. 14 str. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 11-374.

¹¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 209 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos reklamos įstatymą“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 78-4327.

¹¹³ Lietuvos Respublikos higienos norma HN 17:2003 „Maisto papildai“, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 90-3583.

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymo 1, 2, 60, 62, 74 straipsnių, penkioliktojo skirsnio pavadinimo, įstatymo priedo pakeitimo, įstatymo papildymo 24¹ straipsniu ir tryliktojo skirsnio, 68 straipsnio pripažinimo netekusiais galios įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 149-5991.

perklasifikuoti atsižvelgiant į jų savybes ir maisto papildus arba vaistus, o nauji produktai priskiriami maisto papildams¹¹⁵.

Maisto papildai dabar Lietuvoje reglamentuojami remiantis **Europos Parlamento ir Tarybos teisės aktais**:

- 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą;
- 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr.882/2004 dėl oficialios kontrolės, kuri atliekama siekiant užtikrinti, kad būtų įvertinama, ar laikomasi pašarus ir maistą reglamentuojančių teisės aktų, gyvūnų sveikatos ir gerovės taisyklių;
- 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.852/2004 dėl maisto produktų higienos;
- 2002 m. sausio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr.178/2002 nustatantis maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantis Europos maisto saugos tarnybą (EFSA) ir nustatantis su maisto saugos klausimais susijusias procedūras;

Ir nacionaliniais teisės aktais:

- Lietuvos Respublikos Maisto įstatymas¹¹⁶. Valstybinę maisto kontrolę atlieka įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka Vyriausybės įsteigta maisto kontrolės institucija – Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba;
- Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas¹¹⁷;
- Lietuvos Respublikos Produktų saugos įstatymas¹¹⁸;
- Lietuvos higienos norma HN 17:2003 „Maisto papildai“¹¹⁹. Šia higienos norma įgyvendinama 2002 m. Birželio 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/46/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, derinimo¹²⁰.
- Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“¹²¹;

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Seimo sveikatos reikalų komiteto 2008 m. rudens X Seimo IX sesijos, XI Seimos I sesijos ir 2009 m. I ir II neeilinių Seimo sesijų darbo ataskaita. P. 3-4 // <http://www3.lrs.lt/docs2/ZHTMWEIQ.DOC>. Prisijungimo laikas 2009-11-03.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Maisto įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 78-3056.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 11-374.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Produktų saugos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 25-757.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos higienos norma HN 17:2003 „Maisto papildai“, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 90-3583.

¹²⁰ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2002/46, 2002 m. birželio 10 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 183.

- Lietuvos higienos norma HN 53:2003 „Leidžiami vartoti maisto priedai“¹²²;
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl Pranešimo (notifikavimo) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei Maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“¹²³.

3.2. MAISTO PAPILDŲ REGISTRAVIMO IR NOTIFIKAVIMO TVARKA

Maisto papildai Lietuvoje turi būti notifikuojami ir registruojami. Maisto papildai, įvežami iš Europos Sąjungos valstybių – notifikuojami, o importuojami iš trečiųjų šalių – registruojami¹²⁴. Į Lietuvos rinką tiekiami maisto papildai turi atitikti Lietuvos higienos normos HN 17:2003 „Maisto papildai“¹²⁵ reikalavimus. Ši higienos norma privaloma Lietuvos Respublikos juridiniams ir fiziniams asmenims, taip pat Lietuvos Respublikoje įsteigtiems Europos Sąjungos valstybėse narėse ir kitose Europos ekonominės erdvės valstybėse įsisteigusių įmonių filialams, tiekiantiems maisto papildus Lietuvos Respublikos rinkai, gaminantiems, fasuojantiems, gabenantiems, laikantiems, įvežantiems ir importuojantiems į Lietuvos Respubliką maisto papildus¹²⁶.

Iki 2007 metų spalio 1 d. Maisto papildus Lietuvoje registruodavo ir notifikudavo *Respublikinis Mitybos centras*, o nuo 2007 m. spalio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl pranešimo (notifikuoto) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“¹²⁷, pagal kurį maisto papildų registravimą ir notifikavimą vykdo *Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba* prie Sveikatos apsaugos ministerijos toliau VVSPT. Taigi maisto papildai Lietuvoje registruojami pagal maisto papildų registravimo tvarkos aprašą toliau Tvarkos aprašą. Šis maisto papildų Tvarkos aprašas nustato valstybėse ne Europos Sąjungos narėse, išskyrus Islandijos Respubliką, Lichtenšteino Kunigaikštystę ir Norvegijos Karalystę, pagamintų ir (ar) importuojamų maisto papildų registravimo pažymėjimo išdavimo, galiojimo panaikinimo

¹²¹ Lietuvos Respublikos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 13-530.

¹²² Lietuvos Respublikos higienos norma HN 53:2003 „Leidžiami vartoti maisto priedai“ patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-793 // Valstybės žinios. 2004, Nr. V-793.

¹²³ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. V-651 „Dėl pranešimo (notifikuoto) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 90-3585.

¹²⁴ Ten pat.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos Higienos norma HN 17:2003 „Maisto papildai“, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 7-158.

¹²⁶ Ten pat. I sk. 1 d.

¹²⁷ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. V-651 „Dėl pranešimo (notifikuoto) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 90-3585.

sąlygas. Šio Tvarkos aprašo tikslas – užtikrinti saugią bei teisingai paženklintų maisto papildų tiekimą rinkai¹²⁸.

Pagal šį Tvarkos aprašą maisto papildus registruoti privalo fiziniai ir juridiniai asmenys, taip pat Lietuvos Respublikoje įsteigti Europos Sąjungos ir kitų Europos ekonominės erdvės valstybių įmonių filialai, tiekiantys Lietuvos Respublikos rinkai papildus, pagamintus ar importuojamus iš valstybių ne Europos Sąjungos narių. Asmuo, norintis įregistruoti maisto papildą privalo pateikti: paraišką lietuvių kalba, bendrą informaciją apie maisto papildą (duomenis apie maistingumą, rekomenduojamą vartoti būdą, tinkamumo vartoti terminą, specialius laikymo reikalavimus ir kt.), etiketės ir pakuotės lapelio teksto lietuvių kalba pavyzdį, maisto papildu pavyzdį, maisto papildu gamintojo pareiškėjui išduotą įgaliojimą tiekti rinkai maisto papildą, gamintojo išduotą maisto papildu sudedamųjų dalių, maisto papildu atitiktį patvirtinančių rodiklių, kokybės ir saugos, sveikatos ar juos atitinkantį sertifikatą. Taip pat pakavimo medžiagų specifikaciją, dokumentus patvirtinančius genetiškai modifikuotų organizmų buvimą ar nebuvimą, hormonų, psichotropinių ir kitų medžiagų, galinčių sukelti sveikatos sutrikimų, nebuvimą. Turi būti pateikiama informacija apie tai, kurių valstybių rinkoms produktas tiekiamas, kokiai grupei ten priskirtas bei kuriose valstybėse draudžiamas. Registruojant maisto papildus turi būti pateiktas dokumentas, patvirtinantis, kad maisto papildai gaminami įmonėse, turinčiuose įdiegtą RVASVT (rizikos veiksnių analizės ir svarbiųjų valdymo taškų) sistemą¹²⁹. Registruotų maisto papildų sąrašas yra skelbiamas VVSPT interneto svetainėje¹³⁰.

Notifikuoti maisto papildus privalo visi asmenys, tiekiantys Lietuvos Respublikos rinkai maisto papildus iš ES šalių narių bei Islandijos Respublikos, Lichtenšteino Karalystės ir Norvegijos Karalystės. Norintys notifikuoti maisto papildą asmenys turi užpildyti VVSPT pranešimo formą apie maisto papildu tiekimą į Lietuvos rinką. Pranešime nurodoma: maisto papildu pavadinimas, forma (piliulės, kapsulės, pastilės ar kt.), gamintojo rekvizitai (pavadinimas, įmonės kodas, adresas, duomenys ryšiui palaikyti), kilmės šalis, sudėtis. Taip pat nurodomi maisto papilde esančių maistinių ar kitų medžiagų, turinčių mitybinį ar fiziologinį poveikį, pavadinimai taip pat maistinių medžiagų kiekis siūlomo per parą suvartoti maisto papildu kiekyje, rekomenduojama paros dozė,

¹²⁸ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. V-651 „Dėl pranešimo (notifikuoto) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. I sk. 1 d. // Valstybės Žinios. 2007, Nr. 90-3585.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. V-651 „Dėl pranešimo (notifikuoto) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. II sk. 9 d. // Valstybės Žinios. 2007, Nr. 90-3585.

¹³⁰ Užregistruotų maisto papildų registras. <http://www.vvspt.lt/paslaugos/gaminiu-notifikavimas-registravimas/maisto-papildu-registravimas>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

tinkamumo vartoti trukmė, specialūs laikymo reikalavimai. Be to pridedama maisto papildo etiketė ar jos projektas lietuvių kalba¹³¹. VVSPT, gavusi užpildytą formą, per 20 darbo dienų patikrina duomenis ir apie nustatytus trūkumus informuoja duomenis pateikusį asmenį. Jeigu trūkumų nenustatyta, informacija įvedama į notifikuočių maisto papildų duomenų bazę¹³².

Dokumentus vertina maisto papildų vertinimo komisija, kurios sudėtį ir darbo reglamentą tvirtina sveikatos apsaugos ministras. Vertinimo komisija išvadas pateikia direktoriui. VVSPT direktorius priima sprendimą: išduoti pažymėjimą; neišduoti pažymėjimo arba raštu informuoti pareiškėją apie trūkumus, nurodytus maisto papildo vertinimo išvadoje.

Probleminių produktų priskyrimo atitinkamai produktų grupei komisija, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu¹³³, nagrinėja institucijų prašymus dėl produktų priskyrimo atitinkamai produktų grupei. Komisijos sprendimai yra privalomi registravimą ir notifikavimą atliekančiai institucijai, priskiriant produktus atitinkamai produktų grupei.

3.3. MAISTO PAPILDŲ ŽENKLINIMAS IR REKLAMA

Maisto papildų ženklvinimas – labai opus klausimas. Didelė dalis maisto papildų iki įstojimo į Europos Sąjungą būdavo registruojami Valstybinėje vaistų kontrolės tarnyboje kaip medicininės paskirties maisto produktai, kurių etiketėje būdavo nurodoma paskirtis bei moksliniais įrodymais ar bibliografinė medžiaga pagrįstas poveikis. ES maisto papildų, kaip jau buvo minėta anksčiau šitaip neskirsto, yra tik maisto papildai ir vaistai. Todėl ant maisto papildų etikečių nebelieka paskirties ir poveikio nuorodų¹³⁴.

Maisto produktų reklamos reikalavimai yra nustatyti LR Reklamos įstatyme¹³⁵. Reklamos įstatymo 4 straipsnyje apibrėžiami pagrindiniai reikalavimai ir draudimai reklamai (neturi būti žeminama žmogaus garbė ir orumas; kurstoma tautinė, rasinė, religinė, lyčių ar socialinė neapykanta bei diskriminacija, piktnaudžiaujama prietarais, žmonių pasitikėjimu, jų patirties ar žinių stoka ir kt.). 7 straipsniu „draudžiama daryti žalingą moralinį ir fizinį poveikį vaikams“. 8 straipsniu nurodoma, kad „reklama turi būti aiškiai atpažįstama pagal pateikimo formą (draudžiama paslėpta

¹³¹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. V-651 „Dėl pranešimo (notifikuoto) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. II sk. 5,6,7 d. // Valstybės Žinios. 2007, Nr. 90-3585.

¹³² Notifikuotų maisto papildų registras. <http://www.vvspt.lt/paslaugos/gaminiu-notifikavimas-registravimas/maisto-papildu-notifikavimas>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

¹³³ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro 2009 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. V-584 „Dėl probleminių produktų priskyrimo atitinkamai produktų grupei tarpžinybinės komisijos sudarymo“ // Valstybės Žinios. 2009, Nr. 87-3723.

¹³⁴ Stukas R. Daugiakomponenčiai maisto papildai - puiki sveikatos formulė // Farmacija ir laikas. 2006, Nr. 8. P. 36-39.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas. V skirsn.14 str. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 11-374.

reklama)“ . 9 straipsniu „neleidžiama reklamuoti įstatymų uždraustos ar neteisėtos veiklos ir prekių ar paslaugų“. 13 straipsnyje išdėstyti reikalavimai reklamai, skleidžiamai kitomis perteikimo priemonėmis (telefonu, telefaksu, elektroniniu paštu, internetu)¹³⁶.

14 straipsnis nusako maisto reklamos reikalavimus. Reklamuojant maistą, draudžiama:

1) nurodyti ar užsiminti apie tas maisto savybes, kurių jis neturi, taip pat apie gydomąsias ar nuo ligų saugančias savybes, jei nėra Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka išduoto šią informaciją patvirtinančio specialios paskirties maisto produkto registravimo pažymėjimo;

2) nurodyti, kad koks nors maistas turi ypatingų savybių, jeigu iš tikrųjų tokiomis savybėmis pasižymi visi panašūs gaminiai;

3) motinos pieno pakaitalų reklama leidžiama tik sveikatos priežiūros specialistams skirtuose leidiniuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka ant šių prekių pakuočių¹³⁷.

Lietuvos higienos normoje “Maisto papildai” 19 punkte taip pat teigiama, kad ženklinant, pristatant bei reklamuojant papildus draudžiama nurodyti ar užsiminti apie gydomąsias ar nuo ligų saugančias savybes¹³⁸.

Nepažeidžiant konkretnių maisto produktus reglamentuojančių įstatymų nuostatų, vartotojų neturi klaidinti maisto ar pašarų etiketės, reklama ir pateikimas, įskaitant jų formą, išvaizdą arba įpakavimą, pakavimo medžiagas, sudėjimo tvarką, apipavidalinimą juos demonstruojant ir įvairiausiomis priemonėmis apie juos teikiamą informaciją¹³⁹.

Maisto papildų ženkinimas turi atitikti Lietuvos higienos normos HN 119: 2002 „Maisto produktų ženkinimas“¹⁴⁰ reikalavimus. Maisto papildų etiketėje turi būti nurodoma, jog produktas yra „maisto papildas“. Ženklinant, pristatant bei reklamuojant maisto papildus draudžiama nurodyti ar užsiminti apie gydomąsias ar nuo ligų saugančias savybes, taip pat, neturi būti jokios nuorodos, paaiškinančios arba kuria leidžiama suprasti, kad tinkamai maitinantis negalima gauti reikiamo maistinių medžiagų kiekio¹⁴¹.

Ženklinant maisto papildus turi būti nurodoma tokia informacija:

- maistinių ar kitų medžiagų pavadinimai arba nuoroda apie maistinių ar kitų medžiagų pobūdį;

¹³⁶ Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas. II skirsn. 4, 7, 8, 9, 13str. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 11-374.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas. V skirsn. 14 str. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 11-374.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Higienos norma HN 17:2003 “Maisto papildai”, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772. VI d. 18 punkt. // Valstybės Žinios. 2004, Nr. 90-3583.

¹³⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 2002 m. sausio 28 d. nustatantis maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantis Europos maisto saugos tarnybą ir nustatantis su maisto saugos klausimais susijusias procedūras // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 31.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos higienos norma HN 119: 2002 „Maisto produktų ženkinimas“ patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677 // Valstybės Žinios. 2003.02.05, Nr.13-530.

¹⁴¹ Ten pat. VI sk. 19 punkt.

- maisto papildo kiekis, kurį rekomenduojama suvartoti per dieną;
- perspėjimas neviršyti nustatytos rekomenduojamos dozės;
- paaiškinimas apie tai, kad maisto papildas neturėtų būti vartojamas kaip maisto pakaitalas;
- perspėjimas, kad maisto papildas turi būti laikomas vaikams nepasiekiamoje vietoje;
- kiek siūlomo per parą suvartoti maisto papildo kiekyje (vienoje tabletėje, kapsulėje, 100 g ar kitame kiekyje) yra tų maistinių medžiagų ar kitų medžiagų, kurių yra nustatytos rekomenduojamos paros normos, ir kokį tai sudaro rekomenduojamos paros normos procentą¹⁴².

Maisto produktų ženklimą taip pat reglamentuoja “Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklavimo ir kainų nurodymo taisyklės” patvirtintos Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu¹⁴³. Ženklavimo taisyklės numato ženklavimo rekvizitus, kurie turi būti pateikiami etiketėje: maisto papildo pavadinimas, sudedamųjų dalių sąrašas, sudedamųjų dalių kiekis, grynasis kiekis, tinkamumo vartoti trukmė, laikymo ir vartojimo sąlygos, gamintojo pavadinimas ir adresas, kilmės šalis, vartojimo instrukcija, partijos atpažinimo žymuo ir maistingumo žymėjimas¹⁴⁴. Papildomi ženklavimo reikalavimai gali būti numatyti produktų techniniuose reglamentuose bei standartuose.

Ženklinantys maisto produktus maisto verslo operatoriai gali savo nuožiūra pateikti etiketėje papildomą informaciją apie produktą, su sąlyga, kad ji bus teisinga ir neklaidins vartotojų. Informacija turi būti pateikta gerai matomoje vietoje, ant kontrastingo pagrindo, kad ją būtų galima lengva išžiūrėti, perskaityti ir neįmanoma ištrinti, jos neturi uždengti piešiniai ar kitokie užrašai¹⁴⁵.

Šiandieninėje maisto papildų rinkoje iš gausybės pažįstamų ir visiškai naujų produktų vartotojams sudėtinga atsirinkti tokius, kurie leistų organizuoti sveiką asmens ir šeimos mitybą, padėtų išvengti sveikatos sutrikimų, atsirandančių dėl netinkamų maisto produktų vartojimo. Vartotojai, pirkdami maistą atkreipia dėmesį ne tik į kainą, bet nori susipažinti ir su produktų kilme, sudėtimi, gamybai panaudotais komponentais bei maisto priedais. Pasirinkimą apsprendti turėtų ne patrauklus įpakavimas ar įtaigi reklama, o visapusiška ir teisinga informacija apie produktą, leidžianti palyginti jį su kitais maisto produktais ir išsirinkti tinkamiausią. Čia pirkėjams padės maisto produkto etiketė. Etiketėje pateikiama informacija, t.y. ženklavimas, turi būti pakankama, tiksli, teisinga, lengvai suprantama, pateikiama valstybine – lietuvių kalba.

¹⁴² Lietuvos Respublikos higienos norma HN 119: 2002 „Maisto produktų ženklavimas“ patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677. VI sk. 21 punkt // Valstybės Žinios. 2003, Nr.13-530.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-134 „Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklavimo ir kainų nurodymo taisyklių“ patvirtinimo //Valstybės žinios. 2004-05-07, Nr. 76-2630.

¹⁴⁴ Ten pat. III sk. 23 punkt.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos higienos norma HN 119: 2002 „Maisto produktų ženklavimas“ patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677. IV sk. 8, 9, 10 punkt // Valstybės Žinios. 2003, Nr.13-530.

3.3.1. MAISTO PAPILDŲ ŽENKLINIMO IR REKLAMOS KONTROLĖ

Valstybės politiką visuose maisto tvarkymo etapuose „nuo lauko iki stalo“ Lietuvoje įgyvendina Vyriausybės įstaiga – *Lietuvos Respublikos valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba*. Šios institucijos pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad Lietuvos vartotojams būtų tiekiami saugūs ir kokybiški maisto produktai. Šiam tikslui įgyvendinti VMVT vykdo valstybinę nepriklausomą maisto kontrolę, vadovaudamasi Europos Sąjungos teisės aktais ir mokslininkų rizikos vertinimo išvadomis. Vadovaujantis Vyriausybės nutarimu „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos reklamos įstatymą“¹⁴⁶, VMVT įgaliota kontroliuoti Reklamos įstatymo 4, 7, 8, 9, 13, 14 straipsnių įgyvendinimą. VMVT vykdo šio įstatymo kontrolę ir atlikusi tyrimą bei nustačiusi pažeidimus, surašo LR Reklamos įstatymo pažeidimo protokolus ir teikia juos *Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai* prie Teisingumo ministerijos (toliau VVTAT). Ši institucija, įvertinusi visas aplinkybes, priima sprendimus dėl piniginių nuobaudų taikymo. Institucijos pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad Lietuvos vartotojams būtų tiekiami saugūs ir kokybiški maisto produktai.

Valstybinė maisto saugos ir kokybės kontrolė vykdoma daugiau kaip 25098 maisto tvarkymo objektuose. Nuo 2007 m. VMVT priskirta nauja funkcija – kontroliuoti vaistines, kuriose prekiaujama maisto papildais ir kitais maisto produktais¹⁴⁷. Maisto tvarkymo subjektuose atliekami planiniai ir neplaniniai tikrinimai. Planiniai tikrinimai atliekami vadovaujantis rizikos analize. Visi maisto tvarkymo subjektai yra suskirstomi į rizikos grupes“ didelės, vidutinės, mažos. Rizikai įvertinti taikomi ne tik Tarnybos atliktų tikrinimų duomenys, bet ir kita aktuali informacija, gauta iš Europos Komisijos, Europos maisto saugos tarnybos ar kitų institucijų, nustatančių silpnąsias vietas maisto grandinėje¹⁴⁸.

Negyvūninio maisto gamybos įmonėse iš visų pažeidimų daugiausia pažeidžiami maisto produktų ženklinimo reikalavimai, nes vadovaujantis LR Reklamos įstatymu maisto papildai yra priskiriami maisto produktams. Teisės aktai nustato, kad ženklinant, pristatant bei reklamuojant maisto papildus draudžiama nurodyti ar užsiminti apie gydomąsias ir profilaktines savybes¹⁴⁹.

2007 metais Lietuvoje veikė 8 maisto papildus gaminančios įmonės taip pat 62 maisto papildų didmeninės prekybos ir 52 maisto papildų mažmeninės prekybos įmonės. Per pirmąjį 2009 metų pusmetį VMVT surašė 7 Reklamos įstatymo pažeidimo protokolus. 4 protokolai buvo surašyti

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 209 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos reklamos įstatymą“ // Valstybės žinios. 2008, Nr.78-4327.

¹⁴⁷ Ten pat.

¹⁴⁸ Lukauskas K. Valstybinė maisto saugos kontrolė // Maisto chemija ir technologija. KTU. 2007, Nr.2. P.41.

¹⁴⁹ Stukas R. Maisto papildai ir medicininės paskirties produktai – vartojimo tikslas ir reikšmė sveikatai // Gydytojų menas. 2005, Nr.6.

maisto papildų platintojams už žiniasklaidoje, internete ar reklaminiuose lankstinukuose skleidžiamą nepagrįstą informaciją apie maisto papildų gydomąsias ar nuo ligų saugančias savybes.

VMVT direktoriaus pavaduotojo Z. Stanevičiaus teigimu, dažniausiai Reklamos įstatymo 14 straipsnio 1 punkto reikalavimų nesilaiko maisto papildų gamintojai ir prekyautojai. Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus, maisto papildai apibrėžiami kaip maisto produktai, skirti papildyti įprastą maisto racioną¹⁵⁰.

Pagal ES reglamentą dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą¹⁵¹, kuris pilnai įsigalios nuo 2010 m., teiginį apie preparato gydomąjį poveikį bus galima rašyti tik tuomet, jeigu jis bus patvirtintas ES maisto saugos institucijos. Tam bus būtina pateikti teiginį įrodančius mokslinius tyrimus. Kol šis reglamentas dar neįsigaliojo, paskelbtas pereinamasis laikotarpis. Šiuo metu ant pakuotės gali būti teiginys, kuris užsimena tik apie tam tikros veikliosios medžiagos, tačiau ne paties maisto papildu poveikį organizmui – jo augimui, vystymuisi ar funkcijoms.

3.4. MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMAS

Sveikatos apsaugos ministro įsakymu „Dėl kompetentingos institucijos paskyrimo“¹⁵² *Valstybinis aplinkos sveikatos centras* (toliau – VASC) paskirtas kompetentinga institucija, atsakinga už Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1924/2006 taikymą Lietuvos Respublikoje. Vadovaudamasis Reglamento 13 str. 2 dalies nuostatomis, VASC pagal gautas iš maisto verslo operatorių paraiškas sudarė reglamento 13 str. 1 dalyje nurodytų teiginių sąrašą¹⁵³ kartu su jiems taikomomis sąlygomis ir su nuorodomis į susijusius mokslinius įrodymus (toliau – Sąrašas), kurį 2008 m. sausio 25 d. pateikė Europos Komisijai. Kaip numatyta Reglamente, Europos Komisija, pasikonsultavusi su Europos maisto saugos tarnyba, vėliausiai iki 2010 m. sausio 31 d. patvirtina 13 str. 1 dalyje pateiktų leistinų teiginių Bendrijos sąrašą ir visas būtinas šių teiginių vartojimo sąlygas¹⁵⁴. Todėl, kol šie teiginiai nėra visapusiškai įvertinti ir patvirtinti Europos Bendrijoje, jų pateikimas Europos Komisijai yra tik paraiška ir nėra šių teiginių vartojimo, ženklavimo ar reklamos pagrindas.

¹⁵⁰ Per pusmetį Reklamos įstatymas buvo pažeistas 7 kartus // <http://vmvt.lt/lt/naujienos/1586/>. Prisijungimo laikas: 2009-07-21.

¹⁵¹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁵² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. V-580 „Dėl kompetentingos institucijos paskyrimo“ // Valstybės Žinios. 2007, Nr. 80-3171.

¹⁵³ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. IV sk.13 str. 2,3d. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁵⁴ Ten pat. IV sk.13 str. 3d.

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl teiginių apie maisto produkto maistingumą ir sveikatingumą 28 straipsnyje yra nustatytos pereinamojo laikotarpio priemonės, 1 dalyje nurodyta, kad rinkai pateikti arba paženklininti iki šiame reglamente nurodytos taikymo datos (2007 m. liepos 1 d.) šio reglamento neatitinkantys maisto produktai gali būti parduodami iki jų tinkamumo vartoti termino pabaigos, bet ne ilgiau kaip iki 2009 m. liepos 31 d.¹⁵⁵. Atsižvelgiant į higienos normos dėl maisto produktų ženklavimo bendruosius principus ir toliau išlieka nuostata, kad ženklinant maisto produktus nė vienam iš jų neturi būti priskiriamos gydomosios ar profilaktinės savybės arba daroma nuoroda į jas. Pagal to paties reglamento 28 str. 5 dalį, pereinamuoju laikotarpiu maisto verslo operatorių atsakomybe gali būti vartojami reglamento 13 str. 1 dalies a punkte nurodyti teiginiai, t.y. teiginiai apie sveikatingumą, apibūdinantys ar darantys nuorodą į maistinės ar kitos medžiagos poveikį organizmo augimui, vystymuisi ir funkcijoms, jei jie atitinka reglamentą¹⁵⁶.

Reglamento 6 str. nurodyta, kad „teiginiai apie sveikatingumą pagrindžiami ir įrodomi visuotinai pripažintais moksliniais įrodymais; teiginį apie sveikatingumą pateikiantis maisto verslo operatorius pagrindžia teiginio vartojimą; kompetentinga institucija iš maisto verslo operatoriaus arba produktą rinkai pateikiančio asmens gali pareikalauti pateikti visus šio reglamento atitiktą įrodančius dokumentus ir duomenis“¹⁵⁷. Maisto verslo operatoriai, norėdami gauti patvirtinimą, kad teiginiai atitinka reglamento nuostatas ir gali būti vartojami ženklinant maisto produktus, VASC-ai turi pateikti:

- prašymą dėl teiginių apie maistingumą ar sveikatingumą įvertinimo;
- maisto produkto etiketę, kurioje nurodomas norimas vartoti teiginys;
- visuotinai pripažintus mokslinius įrodymus ir kitus dokumentus, pagrindžiančius teiginio vartojimą, jo vartojimo sąlygas ir kt.¹⁵⁸

Kas tie visuotinai pripažinti moksliniai įrodymai ir kiti dokumentai lieka neaišku. VASC nepateikia kitokio paaiškinimo. Tik 2008 m. balandžio 18 d. buvo priimtas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 353/2008¹⁵⁹, kuriuo nustatomos paraiškų gauti leidimą vartoti teiginius apie sveikatingumą, kaip nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1924/2006 15 straipsnyje, teikimo taisyklės. Pagal šį reglamentą paraiškoje turi būti nurodoma, ar atitinkama

¹⁵⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. V sk. 28 str. 1d. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9..

¹⁵⁶ Ten pat. V sk. 28 str. 5 d.

¹⁵⁷ Ten pat. II sk. 6 str. 1, 2, 3d.

¹⁵⁸ Teiginiai apie sveikatingumą ir maistingumą // <http://vasc.sam.lt/index.php?-1367145981>. Prisijungimo laikas: 2009-10-04.

¹⁵⁹ Europos Komisijos reglamentas (EB) Nr. 353/2008, 2008 m. balandžio 18 d. kuriuo nustatomos paraiškų gauti leidimą vartoti teiginius apie sveikatingumą, kaip nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1924/2006 15 straipsnyje, teikimo taisyklės // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2008, Nr. L 109/11.

teiginių apie sveikatingumą arba panašų į jį teiginių mokslškai įvertino kompetentinga valstybės narės arba trečiosios šalies institucija. Lietuvoje ši institucija tai - Valstybinis aplinkos sveikatos centras. Reglamente nurodomi bendrieji mokslinio pagrindimo principai, susijusių mokslinių duomenų pateikimo tvarka, paraiškų struktūra ir kt.

Taigi maisto papildų reglamentavimą Lietuvoje atlieka keturios valstybinės įstaigos:

1. Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba – registruoja ir notifikuoja maisto papildus;
2. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba – kontroliuoja Reklamos įstatymo laikymąsi;
3. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba – priima sprendimus dėl nuobaudų skyrimo;
4. Valstybinis aplinkos sveikatos centras – atsakingas už reglamento Nr. 1924/2006 taikymą Lietuvos Respublikoje.

Kaip matosi iš dėstymo, Lietuvos Respublikos valstybinės institucijos ilgą laiką perdavinėjo funkcijas viena kitai, dėl to iki šiol maisto papildai Lietuvoje buvo mažai kontroliuojami. Taip pat nebuvo parengtos ir sveikatos teiginių patvirtinimo taisyklės. Lietuvoje nacionalinių teisės aktų, nusakančių sveikatos teiginių vartojimą pristatant, ženklinant ar reklamuojant maisto papildus, nėra. Iš to seka išvada, kad mūsų šalyje, priėmus Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl teiginių apie maisto produktų sveikatingumą ir maistingumą¹⁶⁰, per jo suteiktą pereinamąjį laikotarpį, negalima vartoti jokių sveikatos teiginių. Dėl to nukenčia maisto verslo operatoriai, negalintys rašyti tikrosios maisto papildų paskirties bei vartotojai, negaunantys adekvačios informacijos. Todėl toliau šiame magistro baigiamajame darbe bus nagrinėjamos maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo įtaka vartotojams ir maisto verslo operatoriams.

4. MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMO ĮTAKA VARTOTOJAMS

Pastaraisiais dešimtmečiais Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regione atliktų gyventojų mitybos tyrimų duomenys rodo blogėjančią gyventojų mitybos būklę, kuri sąlygoja reikšmingą nutukimo, cukrinio diabeto, širdies ir kraujagyslių ligų, vėžio paplitimo didėjimą¹⁶¹. Pasaulio sveikatos organizacijos priimtoje Pasaulinėje strategijoje dėl dietos, fizinio aktyvumo ir sveikatos valstybės narės skatinamos rengti nacionalines strategijas, kurių tikslas – sumažinti lėtinių neužkrečiamųjų ligų paplitimą, skatinant visuomenę sveikai maitintis¹⁶². Vienas joje numatytų

¹⁶⁰ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁶¹ Second WHO European action plan for food and nutrition policy: tackling noncommunicable and acute diseases // Fact sheet 05/07 Belgrade, Copenhagen. 2007.

¹⁶² Global strategy on diet, physical activity and health // WHA 57.17, Geneva. World Health Organization. 2004.

veiksmų – tinkamas vartotojų švietimas bei informacijos pateikimas apie maisto produktus, įskaitant maisto produktų ženklumą. Minėtos strategijos pagrindu priimtoje Europos Komisijos Baltojoje knygoje dėl Europos strategijos su mityba¹⁶³, atsvoru ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti pabrėžiama, kad vartotojams reikia sudaryti sąlygas susipažinti su aiškia, nuoseklia ir įrodymais pagrįsta informacija apie maistą.

Pakitęs žmonių gyvenimo būdas paskatino atsirasti naujas mitybos kryptis, sukurti didesnės biologinės vertės maisto produktus – maisto papildus. *Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba* prie Sveikatos apsaugos ministerijos (VVSPT) 2009 metų lapkričio mėnesį Lietuvoje buvo notifikavusi 6444 maisto papildus, įregistravusi – 345 skirtingus maisto papildus¹⁶⁴. Taigi šiandien maisto papildų pasirinkimo galimybės labai plačios – nuo visiems žinomų vitaminų ar mineralų iki daugiakomponenčių produktų, turinčių įvairiausių biologiškai veikliųjų medžiagų.

Maisto papildų galima įsigyti ir internetu, o virtualioje erdvėje informacija gali būti ne visa arba klaidinanti. Ar vartotojas, ne medikas ir ne mitybos specialistas, suabejos, pavyzdžiui, tokiu „X“ maisto papildu pristatymu: „(...) maisto papildu sudėtyje yra „x“ medžiagos, kuri, remiantis klinikiniais tyrimais, slopina skausmo impulsą nervų galūnėse, mažina raumenų, sąnarių, raiščių skausmą ir uždegimą, plečia kraujagysles ir gerina kraujotaką“. Arba kitas maisto papildas „Y“ pristatomas kaip „(...) žinomas kaip antioksidantas, kuris veikia antiseptiškai, slopina viduriavimą, uždegimą, turi kraujo krešumą mažinančių savybių“¹⁶⁵.

Net ir medikams skirtuose bei medikų rengtuose straipsniuose rasime gąsdinamų teiginių apie „žalingą“ aplinką, pavyzdžiui, „atakuoja toksinų gausa“, „mitybos apsauginis poveikis nepakankamas“, „saulės spinduliai gali lemti vėžį“, tačiau vitaminai bei mikroelementai mažina oksidacinį stresą; vitaminų ir mikroelementų reikia vartoti papildomai mažai būnantiesiems gryname ore, rūkantiesiems, taip pat patiriantiems stresą žmonėms ir, nesvarbu, kokie yra aplinkos veiksniai, – visiems vyresnio amžiaus žmonėms¹⁶⁶.

Teisės aktais nustatyta, kad reklamuojant, pristatant bei ženklinant maisto papildus, negali būti teigiama ar net užsimenama apie jų gydomąjį poveikį ar apie nuo ligų saugančias savybes. Tačiau tiek maisto papildų reklamos, tiek jų ženklavimo pažeidimų Lietuvoje nemažai, todėl visuomenės informavimas apie šiuos produktus skatina jų vartoti ir be reikalo.

¹⁶³ Europos Bendrijų Komisija. Baltoji knyga dėl Europos strategijos su mityba, atsvoru ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti // Briuselis. 2007.

¹⁶⁴ Užregistruotų maisto papildų registras // <http://www.vvspt.lt/paslaugos/gaminiu-notifikavimas-registravimas/maisto-papildu-registravimas>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

¹⁶⁵ Internetinė maisto papildų ir medicininių priemonių parduotuvė // www.hiperfarma.lt/maistopapildai. Prisijungimo laikas: 2009-11-06.

¹⁶⁶ Maisto papildų reklama // Farmacija ir laikas. 2009, Nr.3. P.13, 16.

Maisto papildų specialistas doc. Rimantas Stukas (2006 m.) savo straipsnyje apie daugiakomponenčius maisto papildus teigia, kad Lietuvoje maisto papildų vartojimas kasmet didėja. Jeigu 1995 m., Respublikinio mitybos centro (RMC) duomenimis, maisto papildų vartojo tik 7 proc. gyventojų, dabar šis skaičius siekia 60 proc.¹⁶⁷ Todėl reikia atidžiai stebėti ir neleisti klaidinti vartotojų netinkamais užrašais, kad sergantis žmogus nesuprastų galįs atsisakyti vaistų ir imtųsi maisto papildų, esą tokiu būdu sveiks.

JAV ir Anglijoje atlikti tyrimai rodo, kad vartotojai mieliau ir dažniau renkasi tuos maisto papildus ant kurių pakuočių yra nurodyti sveikatos teiginiai^{168, 169}. Nors Lietuvoje toks tyrimas kol kas nebuvo atliktas iš D. Andrijauskaitės ir N. Voronajos straipsnio (2007)¹⁷⁰ galima susidaryti tokią pat nuomonę. Publikacijoje pateikiamos gydytojų ir farmacijos kompanijų atstovų nuomonės apie maisto papildus ir jų vartojimą. Visi respondentai sutinka, kad netinkama reklama iš tiesų klaidina vartotojus ir, kad ją reikia griežčiau kontroliuoti. Vartotojus ypač veikia tai, ko negalima daryti pagal ženklinimo ir reklamos reikalavimus, t.y. negalima akcentuoti, kad produktas yra geresnis dėl to, kad jis yra natūralus, taip pat negalima teigti, kad maisto papildas gydo. O tokių pažeidimų vis dar pasitaiko labai dažnai. Pvz. nurodyti, kad produktas yra natūralus, galima, tačiau negalima teigti, kad jis dėl to geresnis. Vartotojai, autorių nuomone, dažnai mąsto taip: vaistai – cheminiai produktai, todėl geriau vartosiu natūralų produktą, pirksiu maisto papildą. Todėl sulaukiama ir gydytojų skundų, kad ligoniai, nieko nepranešdami, savavališkai nustoja vartoti vaistų, o vietoje jų „gydosi“ papildais. Tokiu atveju liga nėra gydoma, ji įsisenėja.

Straipsnio autorių nestruktūrizuoto interviu metodu apklaustos farmacinių kompanijų atstovai taip pat pabrėžė, kad maisto papildų vartojimas Lietuvoje didėja. Respondentų teigimu, šių produktų pasiūla ypač padidėjo Lietuvai tapus ES nare, nes importo iš ES šalių sąlygos pasidarė labai paprastos. Maisto papildai įvežami iš ES šalių, Lietuvoje yra tik notifikuojami¹⁷¹. Atitinkamai yra kuriama ir paklausa. Nors žiniasklaidos priemonėms čia tenka svarbiausias vaidmuo, tačiau tai, kiek ir kokia informacija pasiekia vartotoją, kol kas labiausiai priklauso nuo gamintojų atstovų. Todėl šių

¹⁶⁷ Stukas R. Daugiakomponenčiai maisto papildai – puiki sveikatos formulė // Farmacija ir laikas. 2006, Nr. 6-7.

¹⁶⁸ Sveikatos ir mitybiniai teiginiai ant maisto produktų – Kas tai? // <http://www.vartotojai.lt/lt13/pb1169.html>. Prisijungimo laikas: 2009-04-03.

¹⁶⁹ The Food Supplements (England) Regulations // <http://www.opsi.gov.uk/si/si2003/20031387.htm>. Prisijungimo laikas: 2009-03-23.

¹⁷⁰ Andrijauskaitė D., Voronaja N. Apie maisto papildus ir medicininės paskirties produktus // Gydytojų mėnuo. 2007, Nr. 1.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. V-651 „Dėl Pranešimo (notifikavimo) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei Maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 90-3585

produktų vartojimas yra gana chaotiškas, ir pasirinkimą dažnai lemia ne racionalios žinios, bet reklama bei pardavimų skatinimo akcijos.

Mokslininkė Maree Gallagher¹⁷² (2007 m.) sveikatingumo teiginius nagrinėjo vartotojų požiūriu. Mokslininkės nuomone, jei sveikatingumo teiginiai būtų moksliskai pagrįsti ir prasmingi, jie galėtų perduoti vartotojui svarbią informaciją apie maistą ir jo kiekį pvz. „mažai druskos“ ir akcentuoti naudą sveikatai, kuri kitaip liktų paslėpta. Jie gali padėti informuoti vartotojus apie gerus maisto vartojimo įpročius, kurie taip pat gali prisidėti ir apskritai prie visuomenės sveikatos gerinimo.

Kad rezultatai būtų patikimesni ir padarytos tinkamos išvados buvo atlikta anketinė maisto papildų vartotojų apklausa. Apklausa vyko anonimiškai. Anketa buvo patalpinta mėnesiui (nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. iki 2009 m. spalio 1 d.) internetiniame puslapyje www.apklausa.lt, skyrelyje „Sveikata“. Respondentams buvo užduota 11 klausimų (Priedas Nr.1), susijusių su maisto papildų vartojimu. Kiekvienas respondentas į klausimus galėjo atsakyti tik vieną kartą. Siekta išsiaiškinti kaip vartotojai supranta maisto papildus, kiek jų vartoja, kas įtakoja apsisprendimą renkantis vieną ar kitą maisto papildą, ar jaučiasi pakankamai informuojami apie maisto papildų poveikį ir ar vartodami papildą sulaukia tokio poveikio, kokio tikėjosi. Internetu buvo apklausti 167 respondentai. Pasirodė, kad asmenys virš 60 metų retai naudojami internetu, todėl, kad rezultatai nebūtų labai iškreipti, dar 40 asmenų, kuriems yra virš 60 metų anonimiškai buvo apklausti vienoje Kauno vaistinių. Taigi iš viso buvo apklausti 207 asmenys. Šio metodo dėka patikslinti kitais metodais gauti duomenys bei patikrintas jų patikimumas.

Iš viso tyrime dalyvavo 127 moterys ir 80 vyrų, net 66,7% apklaustųjų amžius buvo nuo 21 iki 40 metų. Į klausimą kaip dažnai vartojate maisto papildus dauguma respondentų (37,1%) atsakė, jog vartoja 2-3 mėnesius ar 2-3 pakuotes per metus, net 24,1% apklaustųjų atsakė, jog maisto papildus vartoja pusę metų ir ilgiau, 16,7% atsakusiųjų pareiškė maisto papildų nevartojantys apskritai.

Dauguma respondentų (77,3%), paprašyti įvardinti, kas Jų nuomone yra maisto papildai, atsakė teisingai, jog tai yra preparatai, papildantys mūsų organizmą trūkstamomis medžiagomis. Tačiau net 3,9% atsakė, kad tai įvairūs preparatai, vartojami vietoj maisto, kaip maisto pakaitalas, 5,4% teigia, kad tai įvairūs preparatai, vartojami sergant, gydyti ligas ir 12% galvoja, kad maisto papildai yra tiesiog vitaminai. Matosi tendencija, kad asmenys, įvardijantys maisto papildus kaip preparatus vartojamus vietoj maisto arba kaip preparatus vartojamus sergant, yra senyvo pensinio amžiaus, apskritai dažniau vartojantys papildus ir patikintys reklama.

¹⁷² Gallagher M. Health Claims from the Consumer's Perspective // The Regulation on Health and Nutrition Claims in Practice. 2007, Nr.1. P.39.

Daugelis apklaustųjų (49,8%) atsakė, kad dažniausiai perkant maisto papildą pasitaria su atitinkamais specialistais, o 12,1% pasikliauja reklama, 18,3% asmenų patys geriausiai žino ko jiems reikia, todėl su specialistais nesitaria.

Į klausimą, dėl kokių priežasčių perka maisto papildus, respondentai dažniausiai paminėjo, kad tikisi geresnės savijautos (40,1%) ir galvoja, kad su maistu negauna pakankamai reikalingų medžiagų (20,3%). 9,6% apklaustųjų paminėjo, kad susigundo reklama ar draugo rekomendacija, net 8% atsakė, jog nenori vartoti sintetinių vaistų, todėl mieliau renkasi maisto papildus. Įdomu tai, kad dauguma taip atsakusių yra vyresni nei 60 metų asmenys. 8,4% respondentų maisto papildus pirkti priverčia gyvenimo būdas, o 7,6% maisto papildus nuperka artimieji.

Paklausti, kas įtakoja apsisprendimą renkantis maisto papildą dauguma įvardijo kainą (23,6%) ir gydytojo ar vaistininko rekomendaciją (23,1%). 20,4% apklaustųjų pasirodė svarbus produkto aprašymas ir draugo rekomendacija (19,9%). Reikia paminėti, kad atsakydami į šį klausimą respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus.

Nustebino tai, kad į klausimą, ar visada sulaukia maisto papildų poveikio, kokio tikėjosi ar kuris buvo rašomas ant pakuotės, tik 1,9% apklaustųjų atsakė – taip. 30,9% respondentų teigia, jog poveikio nesulaukia, o 39,6% nežino.

Daugelis respondentų (39,1%) jaučiasi pakankamai gerai informuojami apie maisto papildų poveikį ir galvoja, kad gaunamos informacijos jiems užtenka. 13,6% prisipažino, kad nežino, o 31,9% apklaustųjų informacijos trūksta. Panašiai pasiskirstė ir atsakymai į klausimą apie maisto papildų pakuočių informatyvumą. 35,7% mano, kad maisto papildų pakuotės yra informatyvios ir jose būna visa reikiama informacija, o 27,1% tos informacijos trūksta. 27,5% tiesiog neatkreipė į tai dėmesio.

Į paskutinį klausimą apie maisto papildų saugumą, dauguma (28,6%) atsakė, jog maisto papildai jiems kelia tam tikrų abejonių, o 27,9% mano, kad visada reikia pasitarti su gydytoju ar vaistininku. 16,7% galvoja, kad maisto papildus vartoti yra saugu, o 7,3% apklaustųjų mano, kad maisto papildai yra visiškai nekenksmingi, nes juos rekomenduoja vartoti gydytojai ir tai nuolat skelbia reklama.

Taigi iš apklausos rezultatų ir mokslinės analizės matosi, kad maisto papildus dažniau vartoja senyvo amžiaus žmonės, labiau patikintys ir reklama. Todėl, nepaisant kokio lygio buvo atlikti moksliniai tyrimai, maisto papildų pasirinkimas priklauso nuo to, kaip vidutinis vartotojas suvokia ir supranta tuos teiginius. Susižavėję aktyviai reklamuojamais papildais, vartotojai dažnai jiems priskiria gydomąsias savybes ir vartoja vietoje vaistų, laukdami, kada pagerės atmintis, regėjimas,

sumažės svoris, dings sąnarių skausmas. Taip pat akivaizdu, jog vartotojai dažniausiai nesulaukia tokio maisto papildų poveikio kokio tikėjosi. Lieka klausimas, ar vartotojai tikisi iš papildų to, ko jis negali suteikti t.y. išgydyti įvairius negalavimus, ar patys maisto papildai yra nekokybiški. Taip pat nemažai vartotojų įvardina, jog jiems trūksta aiškesnės informacijos ant maisto papildų pakuotės. Lietuvoje maisto papildai atsirado palyginti neseniai, todėl senyvo amžiaus vartotojai neteisingai supranta maisto papildų paskirtį, daugelis jų mano, kad papildai skirti gydyti įvairias ligas ir veikia renkasi papildus nei gydytojų paskirtus vaistus. Todėl šioje situacijoje pirmiausia reikėtų pradėti šviesti žmones, kad maisto papildai gali tik papildyti organizmą trūkstamomis medžiagomis, o ne išgydyti ligas. Taip pat renkantis maisto papildą reikėtų pasitarti su gydytoju ar vaistininku, kuris galės nuspręsti ar vartotojui maisto papildais iš tikrųjų yra reikalingas ar ne.

Tinkamos etiketės, kontroliuojamas produktų ženklinimas bei reklama gali nukreipti vartotojus teisinga kryptimi, siekiant sudaryti sveiką racioną ir sudaryti galimybę teigiamai ir kompetentingai pasirinkti.

5. MAISTO PAPILDŲ SVEIKATOS TEIGINIŲ REGLAMENTAVIMO ĮTAKA MAISTO VERSLO OPERATORIAMS

Maisto papildų gamintojai ir platintojai teigia, kad Lietuvoje dėl pernelyg griežto maisto papildų rinkos reguliavimo negali tinkamai informuoti vartotojų. Vienos Olandijos farmacinių produktų gamintojos advokatai iš Briuselio 2007 m. išsiuntė sveikatos apsaugos ministrui bei kitoms institucijoms perspėjimą, taip pat laišką Europos Komisijai. Kuriame nurodoma, kad kompanija Lietuvoje negali prekiauti produktais, naudodama tą patį ženklinimą, kaip Olandijoje ar kitose valstybėse. Jeigu produktas, paženklintas taip pat kaip Olandijoje, negali būti parduodamas Lietuvoje, šitaip trukdoma laisvam prekių judėjimui¹⁷³.

Kita farmacinė čekų kompanija 2007 m. gavo perspėjimą iš Valstybinės Maisto Veterinarijos tarnybos, nes net šešių produktų ženklinime neva buvo užsimenama apie gydomąsias ar nuo ligų saugančias savybes. Kompanijos teisininkų nuomone, teiginiuose „Kalcis reikalingas kaulams ir dantims“, „Magnis padeda palaikyti širdies, nervų ir raumenų darbą“, „Cinkas svarbus imuninei sistemai ir odos struktūrai“ ir kt. nekalbama apie produkto gydomąsias ar nuo ligų saugančias savybes, be to neminimos ir paties produkto savybės. Įmonės produkcija šiuo metu iš Čekijos Respublikos yra eksportuojama į 15 valstybių, o bendrovės atstovybės veikia net 9 valstybėse (Čekijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje, Lietuvoje, Latvijoje ir

¹⁷³ Savigydos pramonės asociacija, vienijanti maisto papildų gamintojus ir platintojus Lietuvoje // <http://www.savigydosasociacija.com/index.php?id=157>. Prisijungimo laikas 2009-02-21.

Ukrainoje). Nei vienoje iš šių šalių, niekada nėra kilę problemų dėl tokio produktų ženklavimo. Todėl įmonės teisininkai prašo konkretizuoti ženklavimo reikalavimus¹⁷⁴.

Blogiausia, kad Lietuva, kaip jau buvo minėta ir anksčiau, iki naujojo reglamento dėl sveikatingumo ir mitybinių teiginių naudojimo ant maisto produktų¹⁷⁵ nebuvo sukūrusi savo sveikatos teiginių reglamentavimo sistemos.

Verslininkai pritaria, kad pasiryžimas įvesti tvarką maisto papildų rinkoje yra sveikintinas, tačiau teigia, jog visų pirma reikia spręsti reklamos ir ženklavimo problemas, kurios ilgą laiką Lietuvoje buvo visiškai nesprenžiamos. Nėra nustatyti ar aiškiai suformuluoti reklamos reikalavimai. Pagal šiuo metu galiojančią tvarką, kai maisto papildai prilyginami maistui, nėra galimybės informuoti apie maisto papildų paskirtį. Dėl to maisto papildų vartotojai negauna adekvačios informacijos. Vartotojas, paėmęs pakuotę, negali suprasti, ar jam tas produktas gali būti reikalingas, ar ne.

Lietuvoje pakuočių ženklavimas yra skirtingai traktuojamas nei daugelyje Europos šalių. Daugelis Europos valstybių, tokių kaip Belgija, Suomija, Olandija, Norvegija, Ispanija, UK ir kt.¹⁷⁶, prieš reglamento priėmimą buvo pasitvirtinusios medicininius, sveikatingumo ir mitybinius teiginius, todėl juos gali vartoti iki pereinamojo laikotarpio pabaigos. Lietuvoje to nėra. Pavyzdžiui, ant kalcio pakuotės negalima rašyti, kad „kalcis stiprina kaulus“. Leidžiama tik rašyti - mitybai papildyti. Dėl to nukenčia vartotojas, pažeidžiama jo pasirinkimo teisė ir teisė į informaciją. Jis mato užrašytą tik veikliąją medžiagą, bet nežino jos paskirties. Antra, nukenčia maisto papildus gaminanti pramonė. Daugumoje Europos šalių galima rašyti, kad, pavyzdžiui, „kalcis yra skirtas kaulams stiprinti“, o koks nors vitaminas – „regėjimui gerinti“ ar kam nors kitam. Tačiau Lietuvoje notifikuojant Anglijoje ar Vokietijoje pagamintus papildus, išvertus į lietuvių kalbą ant pakuotės parašytą tekstą jais Lietuvoje negalima prekiauti, kadangi neatitinka LR higienos normos HN 17:2003 „Maisto papildai“, kurioje teigiama, kad „ženklinant, pristatant ar reklamuojant maisto papildus draudžiama nurodyti ar užsiminti apie gydomąsias ar nuo ligų saugančias savybes“¹⁷⁷.

Aurelija Vernickaitė (2007 m.)¹⁷⁸ remdamasi nestruktūrizuoto interviu ir dokumentų analizės metodu atskleidė, kad Lietuvos institucijos pavėlavo informuoti maisto verslo operatorius apie ES

¹⁷⁴ Farmacinės kompanijos „Walmart“ pranešimas spaudai // www.walmart.lt. Prisijungimo laikas: 2009-02-21.

¹⁷⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁷⁶ European Advisory Services. Marketing Food Supplements, Fortified and Functional Foods in Europe. Legislation and Practice. 2008, P.204.

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos higienos norma HN 17:2003 „Maisto papildai“, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772. VI sk. 19 punkt. // Valstybės žinios. 2004, Nr.90-3583.

¹⁷⁸ Vernickaitė A. Įrodyk, kad girą gerti sveika // http://archyvas.vz.lt/show_file.php?file=vez20070927_02.pdf. Prisijungimo laikas: 2008-11-23.

reglamentą¹⁷⁹, reikalaujantį produktų naudą pagrįsti moksliniais tyrimais. Dėl šios priežasties, labiausiai piktinasi verslininkai, kurie, dėl valdininkų nerangumo, per vieną mėnesį nespėjo moksliskai įrodyti reklaminių teiginių apie savo produktų naudą sveikatai. Nors ES reglamentas, už kurio įgyvendinimą tiesiogiai tuo metu buvo atsakingas Respublikinis mitybos centras, buvo priimtas 2006 metų gruodžio 20 d. ir tik 2007 metų rugsėjo 15 d. gamintojai gavo nurodymus, kaip reikia modeliuoti sveikatos teiginius ir juos pagrįsti moksliskai. Įsigaliojus šiam reglamentui gamintojai sunerimo, kad jie reklamuodami ar ženklindami savo gaminius iš viso nebegali vartoti jokių sveikatingumo teiginių. Straipsnyje taip pat atskleidžiama, kad šis reglamentas pastatė į nelygią konkurencinę kovą verslininkus, nes nėra juos ginančių nacionalinių teisės aktų.

Straipsnyje mitybos centro specialistė pripažįsta, kad Lietuvos gamintojai atsidūrė nelygiavertėje padėtyje su kitomis ES šalimis, kurios yra įgyvendinusios nacionalinę teisę, leidžiančią vartoti sveikatingumo teiginius iki tol, kol 2010 m. įsigalios bendras visai Europai šių teiginių sąrašas¹⁸⁰.

Prof. Patrick Coppens¹⁸¹ detaliai išnagrinėjo maistingumo ir sveikatingumo teiginių reglamentavimo įtaką maisto pramonei. Profesorius naudojo lyginamąjį istoriniu ir dokumentų analizės metodus. Straipsnyje konstatavo, kad galutiniame reglamento (EB) Nr. 1924/2006¹⁸² tekste yra nemažai nesusipratimų ir nesuderinamumų. Pats tekstas yra įsakantis, nurodantis ir leidžia naudoti teiginius tik prieš tai juos patvirtinus. Teksto įtaka pramonei labiausiai priklausys nuo to, kaip bus interpretuojamas pats reglamentas, taikomas ir vykdomas. Šis straipsnis iliustruoja keletą sunkumų, su kuriais susidurtų maisto verslas, taip pat pateikia bendrą suvokimą ir maisto pramonės pasekmes. Autorius įvardija tokias problemas:

1) taisyklės teiginiams yra taikomos visiems vienodai. Todėl jeigu viena įmonė įrodys vieną ar kitą teiginį, juo galės naudotis visi. Taigi ne kiekviena įmonė turės gauti Europos Maisto Saugumo tarnybos patvirtinimą;

2) sveikatingumo teiginių sąrašas dar nėra baigtas. Sąrašė kol kas nėra teiginių, kurie dabar yra plačiai vartojami. Neduodama jokių paaiškinimų, kodėl EK ir ES šalys nusprendė šių teiginių neįtraukti.

¹⁷⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁸⁰ Ten pat. Vsk. 27 str.3 d.

¹⁸¹ Coppens P. The impact of the Nutrition and Health Claims Regulation on the Food Industry // European Food and Feed Law Review. 2007, Nr. 1. P. 67-75.

¹⁸² Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

Dėl teisinio neapibrėžtumo daugelyje reglamento nuostatų trūksta pagrindinių gairių ir yra sunku planuoti mokslinius tyrimus būsimiems produktams. Sveikatos teiginių pagrindimo gairės nustatytos tik 2008 m. balandžio 18 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 353/2008¹⁸³. Jeigu sveikatingumo teiginiams keliami reikalavimai bus pernelyg griežti, daugybė teiginių neišliks, o įmonės susidurs su rimtomis problemomis. Todėl siūloma apsvarstyti einamosios rinkos patirtis ir nacionalinės pramonės dokumentų priėmimo tvarką. Taip pat turi būti apsvarstytos ir nustatytos gairės dėl teismų sprendimų.

Savo straipsnyje „Sveikatingumo teiginių mokslinis įrodymas“ autoriai Cecile Povel ir Bernd van der Meulen¹⁸⁴ istoriniu lyginamuoju ir dokumentų analizės metodu nagrinėja, kaip verslininkams reikės mokliškai įrodyti sveikatingumo teiginius. Iš pradžių autoriai aptaria reikalavimą – teiginius pagrįsti mokliškai. Deja, šis reikalavimas yra gana miglotas. Šio 6 straipsnio formuluotė buvo keičiama daug kartų. Neduodama jokių paaiškinimų, kaip turėtų būti interpretuojamas 6 straipsnio 1 skyrius – „pagrindžiami ir įrodomi visuotinai pripažintais moksliniais įrodymais“.

Laura Crowley¹⁸⁵ naudodamasi nestruktūrizuoto interviu metodu savo straipsnyje „Sveikatingumo teiginių taisyklės per griežtos“ pateikia Europos Botanikos Forumo (toliau EBF) nuomonę apie sveikatingumo teiginių reglamentavimą. Straipsnyje pateikiama nuomonė, kad Europos Komisija kuria per ne lyg griežtus kriterijus, pagrindžiant sveikatingumo teiginius¹⁸⁶. Šie kriterijai visiškai nepalankūs mažoms įmonėms. Atsižvelgiant į EFSA pateikiamas gaires, ketinama taikyti „Pasclair“ projektą, kuriame norint pagrįsti teiginius reikalaujama atlikti klinikinius tyrimus. Deja, jie yra labai brangūs ir dėl to neišvengiamai nukentėtų smulkios įmonės.

Išnagrinėjus skirtingas mokslininkų nuomones apie naująjį reglamentą dėl sveikatingumo ir maistingumo teiginių¹⁸⁷ galima daryti išvadą, kad per pereinamąjį laikotarpį ir po jo nukenčia verslininkai. Jei kokioje nors valstybėje ant maisto papildų etikečių buvo užrašytas, kad ir nelabai teisingas, preparato poveikis, tad taip paženklintas produktas galės būti parduodamas dar 10 metų.

¹⁸³ Europos Komisijos reglamentas (EB) Nr. 353/2008, 2008 m. balandžio 18 d., kuriuo nustatomos paraiškų gauti leidimą vartoti teiginius apie sveikatingumą, kaip nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1924/2006 15 straipsnyje, teikimo taisyklės // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2008, Nr. L 109/11.

¹⁸⁴ Povel C., Meulen B. Scientific Substantiation of Health Claims The Soft Core of the Claims Regulation // European Food and Feed Law Review. 2007, Nr. 1. P. 82-90.

¹⁸⁵ Crowley L. SMEs may suffer under strict health claims assessment // <http://www.nutraingredients.com/Regulation/SMEs-may-suffer-under-strict-health-claims-assessment>. Prisijungimo laikas: 2008-12-12.

¹⁸⁶ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. IV sk. 13, 14 str. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

¹⁸⁷ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. IV sk. 13, 14 str. // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

Tuo tarpu Lietuvoje, kadangi iki šių reikalavimų įsigaliojimo ant maisto papildų pakuočių nebuvo nieko rašoma, nieko negalima rašyti ir per pereinamąjį laikotarpį. Be abejo, firmos, gaminančios ar parduodančios maisto papildus, nėra patenkintos, tai tarsi apriboja jų reklamos galimybes. Tačiau, antra vertus, priėmus naują reglamentą, yra galimybių įsiteisinti sveikatingumo teiginius arba pasinaudoti jau įteisintais. Lietuvoje dar labai dažnai pažeidžiamos maisto papildų ženklinimo ir reklamos taisyklės. Nesąžiningos reklamos netrūksta dėl to, kad nepakankamai buvo vykdoma rinkos priežiūra ir reklamos kontrolė.

II. PABAIGA

Išanalizavus baigiamojo magistro darbo temos problemas ir dalykus, galima teigti, kad tyrimo tikslas yra pasiektas. Išanalizuota maisto papildų vystymosi raida, maisto papildų sveikatos teiginių teisinis reglamentavimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, be to įvertinta šio reglamentavimo įtaka maisto verslo operatoriams bei galutiniam vartotojui.

Darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino tik iš dalies. Po naujojo reglamento Nr. 1924/2006 įsigaliojimo bus suvienodinti įstatymai, reglamentuojantys maisto papildų sveikatos teiginių reglamentavimą visoje Bendrijoje, o tai leis vartotojams lengviau pasirinkti saugius produktus. Tačiau, nustatyta, kad dėl šio reglamento maisto verslo operatoriai yra pastatomi į nelygią konkurencinę kovą.

IŠVADOS

1. Išanalizavus maisto papildų vystymosi raidą, galima teigti, kad maisto papildai vystėsi intensyviai dėl palankių įstatymų, reguliuojančių gamybą ir patekimą į rinką. Daug laisvės suteikta ir reklamuojant maisto papildus. Skatinant maisto papildų pirkimą reklama, sukuriama paklausa, o jei yra paklausa tai didinama ir pasiūla. Suvienodinti įstatymai Europos Bendrijoje taip pat pasitarnavo maisto papildų išplitimui, užregistravus maisto papildą vienoje šalyje, kitose jis tik notifikuojamas.

2. Iki naujojo reglamento (EB) Nr. 1924/2006, sveikatos teiginių taikymas Europos Bendrijoje nebuvo harmonizuotas. Kiekviena šalis galėjo remtis nacionaliniais teisės aktais, o tai apsunkino laisvą prekių judėjimą, sudarė nevienodas konkurencijos sąlygas maisto verslo operatoriams. Perėjimas prie naujojo reglamentavimo užtikrins vienodą sveikatos teiginių taikymą visoje Bendrijoje.

3. Išanalizuotas sveikatos teiginių reglamentavimas Lietuvoje, parodė, kad iki naujojo Europos Tarybos ir Komisijos reglamento, teiginiai nebuvo reglamentuojami. Pavėluota pateikti sveikatos teiginių sąrašą, todėl, per pereinamąjį reglamento suteiktą laikotarpį, ant maisto papildų pakuotės negalima užsiminti apie poveikį organizmui. Be to, pastebėta, kad per mažai kontroliuojama ir maisto papildų reklama, net ir dabar, kai teisės aktai griežtai draudžia vartoti sveikatos teiginius, randama daugybė netinkamų reklamos pavyzdžių.

4. Analizuojant maisto papildų sveikatingumo teiginių reglamentavimo įtaką, buvo nustatytos tokios problemos:

- a) Per pereinamąjį reglamento laikotarpį maisto verslo operatoriai negali tinkamai informuoti vartotojų, nes ne visos valstybės, prieš reglamento priėmimą, patvirtino nacionalinį sveikatos teiginių sąrašą;
- b) Pastebėta, kad Europos maisto saugumo tarnyba gali nespėti laiku įvertinti visų numatytų sveikatos teiginių, todėl pereinamasis laikotarpis gali būti pratęstas. Tai reiškia, kad bus leidžiama toliau taikyti sveikatos teiginius, patvirtintus pagal anksčiau galiojusias nacionalines nuostatas;
- c) Reglamentas reikalauja brangaus ir aukšto mokslinio lygio teiginių įrodymo, tai ypač nepalanku mažoms įmonėms, kurios neturi reikalingų finansinių išteklių. Taip maisto verslo operatoriai pastatomi į nelygią konkurencinę kovą;
- d) Vartotojai, susižavėję aktyviai reklamuojamais maisto papildais, dažnai jiems priskiria gydomasias savybes ir vartoja vietoj vaistų, laukdami gydomojo poveikio. Akivaizdu, kad

tokio poveikio jie nesulaukia, todėl tinkamos ir nesudėtingos etiketės, kontroliuojamas ženklavimas bei reklama padės vartotojams tinkamai suvokti maisto papildų paskirtį.

SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Maisto papildų reklama yra per silpnai kontroliuojama, priežiūra ir kontrolė nepakankama, todėl neužtikrinamas žmonių sveikatos saugumas. Reikėtų nedelsiant imtis vartotojų saugumą užtikrinančių priemonių:

1. Reklamuojami papildai neturi būti traktuojami kaip būtinojo medikamentinio gydymo alternatyva.
2. Būtina daug griežtesnė reklamuojamų produktų atranka, saugumo ir efektyvumo įvertinimas.
3. Visuomenės informavimo priemonės daugiau dėmesio turėtų skirti sveikos gyvensenos ir įvairių ligų profilaktikos priemonių propagavimui, bei išaiškinti vartotojams, kad maisto papildai yra skirti tik papildyti mūsų organizmą trūkstamomis medžiagomis, o ne gydyti įvairias ligas.
4. Vartotojai prieš pirkdami vieną ar kitą maisto papildą turėtų pasitarti su atitinkamais specialistais, o ne akiai pasitikėti reklama.

LITERATŪRA

I. Norminė literatūra:

A. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

Istatymai:

1. Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymo 1, 2, 60, 62, 74 straipsnių, penkioliktojo skirsnio pavadinimo, įstatymo priedo pakeitimo, įstatymo papildymo 24¹ straipsniu ir tryliktojo skirsnio, 68 straipsnio pripažinimo netekusiais galios, įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 149-5991.
2. Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 78-3056;
3. Lietuvos Respublikos Maisto įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 32-893;
4. Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 11-374;
5. Lietuvos Respublikos Produktų saugos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 25-757;

Kiti norminiai teisės aktai:

6. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. V-584 „Dėl probleminių produktų priskyrimo atitinkamai produktų grupei tarpžinybinės komisijos sudarymo“ // Valstybės Žinios. 2009, Nr. 87- 3723.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 209 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos reklamos įstatymą“ // Valstybės žinios. 2008, Nr.78-4327.
8. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. V-651 „Dėl Pranešimo (notifikavimo) apie Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamus maisto papildus tvarkos aprašo bei Maisto papildų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 90-3585;
9. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. V-580 „Dėl kompetentingos institucijos paskyrimo“ // Valstybės Žinios. 2007, Nr. 80-3171.
10. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. V-1129 „dėl medicininės paskirties produktų reklamos taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 2-100.
11. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. V-186 „Dėl medicininės paskirties produktų registravimo taisyklių ir medicininės paskirties produktų pakuotės ženklavimo ir informacinio lapelio reikalavimų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 43–1381.
12. Lietuvos Respublikos higienos norma HN 17:2003 „Maisto papildai“, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-772 // Valstybės žinios. 2004, Nr.90-3583;

13. Lietuvos Respublikos higienos norma HN 53:2003 „Leidžiami vartoti maisto priedai“, patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-793 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 45-1491;

14. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-134 „Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklavimo ir kainų nurodymo taisyklių“ patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 76-2630.

15. Lietuvos Respublikos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ patvirtinta LR sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677 // Valstybės Žinios. 2003, Nr.13-530.

B. Tarptautiniai teisės aktai:

Reglamentai:

1. Europos Komisijos reglamentas (EB) Nr. 353/2008, 2008 m. balandžio 18 d. kuriuo nustatomos paraiškų gauti leidimą vartoti teiginius apie sveikatingumą, kaip nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1924/2006 15 straipsnyje, teikimo taisyklės // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2008, Nr. L 109/11.

2. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/9.

3. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1925/2006, 2006 m. gruodžio 20 d. dėl maisto produktų papildymo vitaminais ir mineralais bei tam tikromis kitomis medžiagomis // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 404/26.

4. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 2002 m. sausio 28d. nustatantis maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantis Europos Maisto Saugos tarnybą ir nustatantis su maisto saugos klausimais susijusias procedūras // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 31.

Direktyvos:

5. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2002/46, 2002 m. birželio 10 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo // Oficialusis leidinys. 2002, Nr. L 183.

6. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 2000/13, 2000 m. kovo 20d. dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklavimą, pateikimą ir reklamavimą, derinimo // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 2000, Nr. L 109/29.

7. Europos Tarybos direktyva (EB) Nr. 98/83, 1998 m. lapkričio 3 d. Dėl žmoniems vartoti skirto vandens // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 1998, L-330/32.
8. Europos Tarybos direktyva (EB) Nr. 89/398, 1989 m. gegužės 3 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su soocialios paskirties maisto produktais, suderinimo // Oficialusis leidinys. 1989, Nr. C-120.
9. Europos Tarybos direktyva (EB) Nr. 80/777, 1980 m. liepos 15 d. Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su natūralaus mineralinio vandens naudojimu ir prekyba, suderinimo. Oficialusis leidinys. 1980, Nr. L-126.
10. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr.79/112, 1978 m. gruodžio 18 d. dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su galutiniam vartotojui skirtų maisto produktų ženklinimu etiketėmis, pateikimu ir reklama, suderinimo // Europos Bendrijų oficialusis leidinys. 1979, Nr. L-163/1.

II. Specialioji literatūra

1. Aggett P. J., Antoine J.-M., Asp N.-G. et. al. PASSCLAIM - Process for the Assessment of Scientific Support for Claims on Foods.Consensus on Criteria // European Journal of Nutrition. 2005, Nr. 44.
2. Aisbitt B. Nutrition and Health Claims: the Facts on your Food // EuroFIR Synthesis report No 5. British Nutrition Foundation. 2006.
3. Andrijauskaitė D., Voronaja N. Apie maisto papildus ir medicininės paskirties produktus // Gydyimo menas. 2007, Nr.1.
4. Applegate, E.A., Grivetti L.E. Search for the competitive edge. A history of dietary fads and supplements. Symposium: Nutrition and Physical Performance: A Century of Progress and Tribute to the Modern Olympic Movement // Journal of Nutrition. 1997, P. 127-130.
5. Banati D. Strategic Plan of the European Food Safety Authority for 2009-2013. 2008.
6. Barron R.L., Vanscoy G.J. Natural products and the athlete: facts and folklore // The Annals of Pharmacotherapy. 1993, Nr. 5. P. 607-615.
7. Coppens P. The impact of the Nutrition and Health Claims Regulation on the Food Industry // European Food and Feed Law Review. 2007, Nr. 1. P. 67-75.
8. European Advisory Services. Marketing Food Supplements, Fortified and Functional Foods in Europe. Legislation and Practice. 2008.
9. Europos Bendrijų Komisija. Baltoji knyga dėl Europos strategijos su mityba, atsavoriu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti // Briuselis. 2007.

10. FAO/WHO, Codex Alimentarius. General Principles for the Addition of Essential Nutrients to Foods. 1991, Nr. 2.
11. Fawkes N. Health Claims in Europe – New Regulation Coming // Journal of Nutrition. 2004.
12. Gallagher M. Health Claims from the Consumer's Perspective // The Regulation on Health and Nutrition Claims in Practice. 2007, Nr.1. P.39.
13. Global strategy on diet, physical activity and health // WHA 57.17, Geneva. World Health Organization. 2004.
14. Hagenmeyer M. The Regulation Overkill: Food Information // European Food and Feed Law Review. 2007, Nr. 3. P.165-171.
15. Kulikauskienė M., Sveikatai naudingi maisto produktai. Kūrimo etapai // Gydyimo menas. 2008, P. 94-99.
16. Lukauskas K. Valstybinė maisto saugos kontrolė // Maisto chemija ir technologija. KTU. 2007, Nr.2. P.41.
17. Maisto papildų reklama // Farmacija ir laikas. 2009, Nr.3. P.13, 16.
18. Markauskas L. Reklamos teisinis reglamentavimas: teorija ir praktika // UAB Mokesčių srautas. 2008, P. 82-85.
19. Martinez V., S., Heng L., Gelbmann W., Cuvillier A., Iglesias P.,R. The Regulation on Nutrition and Health Claims Made on Foods: Role of the European Food Safety Authority // European Food and Feed Law Review. 2007, Nr. 1. P.76-81.
20. Nils-Georg A., Bryngelsson S. Health Claims in Europe: New Legislation and PASSCLAIM for Substantiation // Journal of Nutrition. 2008, P. 1210-1215.
21. Povel C., Meulen B. Scientific Substantiation of Health Claims The Soft Core of the Claims Regulation // European Food and Feed Law Review. 2007, Nr. 1. P. 82-90.
22. Richardson P.D. The Scientific Substantiation of Health Claims with Particular Reference to the Grading of Evidence and Consumer Understanding // IADSA. Belgium, 2005.
23. Second WHO European action plan for food and nutrition policy: tackling noncommunicable and acute diseases // Fact sheet 05/07 Belgrade, Copenhagen. 2007.
24. Starling Sh. 4000+ health claims processed by 2010? No way // Journal of Functional Foods. 2009.
25. Stukas R. Daugiakomponenčiai maisto papildai – puiki sveikatos formulė // Farmacija ir laikas. 2006, Nr. 6-7.

26. Stukas R. Maisto papildai ir medicininės paskirties maisto produktai – vartojimo tikslas ir reikšmė sveikatai // Gydytojas. 2005, Nr.6.

III. Elektroniniai šaltiniai

1. Antrajam svarstymui pateiktas rekomendacijos projektas dėl Tarybos bendrosios pozicijos siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-367.861+02+DOC+WORD+V0//LT&language=LT>.

Prisijungimo laikas: 2008-11-19.

2. Crowley L. SMEs may suffer under strict health claims assessment.

<http://www.nutraingredients.com/Regulation/SMEs-may-suffer-under-strict-health-claims-assessment> . Prisijungimo laikas: 2008-12-12.

3. Dietary Supplements // <http://www.fda.gov/food/DietarySupplements/default.htm>.

Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

4. EFSA accepts bone health claim for calcium, vitamin D.

<http://www.nutraingredients.com/Product-Categories/Minerals/EFSA-accepts-bone-health-claim-for-calcium-vitamin-D> . Prisijungimo laikas: 2009-11-04.

5. Europos maisto saugos tarnyba. <http://www.efsa.europa.eu> . Prisijungimo laikas: 2009-09-30.

6. Europos Sąjungos agentūra - EFSA.

http://europa.eu/agencies/community_agencies/efsa/index_lt.htm. Prisijungimo laikas: 2009-10-01.

7. Farmacinės kompanijos „Walmark“ pranešimas spaudai. www.walmark.lt. Prisijungimo laikas: 2009-02-21.

8. Food and Drug Administration. Guidance for Industry – A Food Labeling Guide //

<http://www.fda.gov/Food/GuidanceComplianceRegulatoryInformation/GuidanceDocuments/FoodLabelingNutrition/FoodLabelingGuide/ucm064908.htm>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

9. Internetinė maisto papildų ir medicininių priemonių parduotuvė.

www.hiperfarma.lt/maistopapildai . Prisijungimo laikas: 2009-11-06.

10. Užregistruotų maisto papildų registras. <http://www.vvspt.lt/paslaugos/gaminiu-notifikavimas-registravimas/maisto-papildu-registravimas>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.

11. Lietuvos Respublikos Seimo sveikatos reikalų komiteto 2008 m. rudens X Seimo IX sesijos, XI Seimos I sesijos ir 2009 m. I ir II neeilinių Seimo sesijų darbo ataskaita. P. 3-4.

<http://www3.lrs.lt/docs2/ZHTMWEIQ.DOC>. Prisijungimo laikas 2009-11-03.

12. Maisto papildai, tiekiami Lietuvos rinkai, privalo būti užregistruoti.

- <http://vmvt.lt/lt/naujienos/185/> . Prisijungimo laikas: 2009-06-27.
13. Nutritional Labelling and Educational Act (NLEA) Requirements. Food and Drug Administration. 1994, 8/94-2/95 // <http://www.fda.gov/Food/GuidanceComplianceRegulatoryInformation/GuidanceDocuments/FoodLabelingNutrition/FoodLabelingGuide/ucm064908.htm>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.
14. Notifikuotų maisto papildų registras. <http://www.vvspt.lt/paslaugos/gaminiu-notifikavimas-registravimas/maisto-papildu-notifikavimas> . Prisijungimo laikas: 2009-11-02.
15. Per pusmetį Reklamos įstatymas buvo pažeistas 7 kartus. <http://vmvt.lt/lt/naujienos/1586/>. Prisijungimo laikas: 2009-07-21.
16. Saukienė I. Maisto produktų etiketės – vartotojų akių dūmimas. <http://www.delfi.lt/news/economy/business/article.php?id=18460079>. Prisijungimo laikas: 2008-11-30.
17. Savigydos pramonės asociacija, vienijanti maisto papildų gamintojus ir platintojus Lietuvoje // <http://www.savigydosasociacija.com/index.php?id=157>. Prisijungimo laikas 2009-02-21.
18. Sveikatos ir mitybiniai teiginiai ant maisto produktų – kas tai? <http://www.vartotojai.lt/lt/13/pbl169.html> . Prisijungimo laikas: 2009-04-03.
19. Teiginiai apie sveikatingumą ir maistingumą. <http://vasc.sam.lt/index.php?-1367145981> . Prisijungimo laikas: 2009-10-04.
20. The Food Supplements (England) Regulations. <http://www.opsi.gov.uk/si/si2003/20031387.htm> . Prisijungimo laikas: 2009-03-23.
21. The Regulatory Framework under the Dietary Supplement Health Education Act (DSHEA). Food and Drug Administration. 1994 // <http://www.fda.gov/food/DietarySupplements/default.htm>. Prisijungimo laikas: 2009-11-02.
22. Vernickaitė A. Įrodyk, kad girą gerti sveika // http://archyvas.vz.lt/show_file.php?file=vez20070927_02.pdf. Prisijungimo laikas: 2008-11-23.
23. VMVT perspėja vartotojus, kad maisto produktus reikia pirkti tik iš legalių prekybos vietų. <http://www.vet.lt/lt/news/view/?id=3368&PHPSESSID=967399217bcab6b34ca324a7e7801185>. Prisijungimo laikas 2008-12-01.

IV. Teisminė praktika:

1. Europos Teisingumo Teismo išaiškinimas bylose nuo C-486/01 iki C-472/01 P Procter and Gamble // OHMI. 2004, ECR 1-5141.
2. Europos Teisingumo Teismo išaiškinimas byloje C-210/96 Gut Springenheide and Tusky // 1998, ECR 1-4657.

SANTRAUKA

Raktiniai žodžiai: maistas, maisto įstatymas, maisto papildas, maisto papildų reglamentavimas, sveikatingumo teiginys, maistingumo teiginys, teiginių reglamentavimas, ženklavimas, vartotojas, maisto verslo operatorius.

Šiame baigiamajame magistro darbe, kurio tema - maisto papildų sveikatos teiginių teisinis reglamentavimas, siekiama atskleisti maisto papildų sveikatos teiginių reglamentavimą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, analizuojant maisto papildų vystymąsi bei nurodant reglamentavimo įtaką maisto verslo operatoriams ir vartotojams. Tyrimo objektu pasirinktas maisto papildų sveikatingumo teiginių teisinis reglamentavimas.

Pirmoje darbo dalyje tiriama maisto papildų vystymosi eiga ir atskleidžiamos priežastys, kodėl maisto papildai vystėsi taip sparčiai. Antroje dalyje pristatomas maisto papildų sveikatos teiginių reglamentavimas ES, o trečioji dalis skirta atitinkamam reglamentavimui Lietuvoje. Ketvirtoje ir penktoje dalyse atskleidžiama reglamentavimo įtaka maisto verslo operatoriams bei vartotojams.

SUMMARY

Keywords: food, food law, food supplement, food supplements regulation, health claim, nutrition claim, claims regulation, labeling, customer, food business operator.

The main purpose of this final master's work - "The Health Claims Regulation of Food/Dietary Supplements" is to uncover the regulation of health claims of foods supplements by analyzing the evolution of food supplements. The regulation in European Union and Lithuania, the impact to customers and food business operators are also examined. The object of this work is the health claims regulation of food supplements.

In the first part of the work the food supplements evolution and the reasons of fast food supplements evolution are examined. The second part presents the regulation of health claims of food supplements in European Union. The third part is devoted to the relevant regulation in Lithuania. The influence for food business operators and customers is analyzed in the fourth and fifth parts.

Magistro baigiamąjį darbą parengė: Gintarė Pakolkaitė
El.p. gpakolkaite@gmail.com
2009-11-30.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1.

ANKETINĖS APKLAUSOS ANKETA Vartotojų nuomonė dėl maisto papildų vartojimo ir jų efektyvumo

Klausimai:

1. Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras

2. Jūsų amžius:

- mažiau nei 20 metų
- 21 - 40 metų
- 41 - 60 metų
- daugiau nei 60 metų

3. Ar dažnai vartojate maisto papildus (vitaminus, mineralines medžiagas ir kt.)?

- nevartoju
- 1 mėnesį (1 pakuotę) per metus
- 2-3 mėnesius (2-3 pakuotes) per metus
- pusę metų ir ilgiau

4. Kas, Jūsų nuomone, yra maisto papildai?

- tai įvairūs preparatai, vartojami vietoj maisto, kaip maisto pakaitalas
- tai įvairūs preparatai, vartojami sergant, gydyti ligas
- tai preparatai, papildantys mūsų organizmą trūkstamomis medžiagomis
- tai tiesiog vitaminai
- kita

5. Ar prieš vartojant maisto papildus pasitariate su specialistais (gydytojais, vaistininkais)?

- taip
- ne, pasikliauju reklama
- kartais pasitariu
- pats geriausiai žinau, ko man reikia

6. Dėl kokių priežasčių perkate maisto papildus? (galimi keli atsakymų variantai)

- tikiuosi geresnės savijautos, priklausomai nuo maisto papildu rūšies (pvz. grožiui, imunitetui, energijai ir kt.)
- nenoriu vartoti sintetinių vaistų, todėl renkuosi maisto papildus
- pats neperku, nuperka artimieji
- maisto papildus pirkti priverčia gyvenimo būdas (pvz. esu vegetaras, sportininkas, sunkiai dirbu ir pan.)
- manau, kad su maistu negaunu pakankamai reikalingų medžiagų

- naudoja draugai, susigundau reklama per TV, spaudą
- kita

7. Kas dažniausiai įtakoja apsisprendimą renkantis maisto papildą? (galimi keli atsakymo variantai)

- kaina
- prekinė išvaizda, pakuotė, reklama
- draugo (artimojo) rekomendacija
- aprašymas (anotacija)
- pasikliauju vaistininko ar gydytojo rekomendacija
- kita

8. Ar visada sulaukiate tokio maisto papildų poveikio, kokio tikėjotės ar kuris buvo rašomas ant pakuotės?

- taip
- ne
- nežinau
- dažniausiai sulaukiu

9. Ar jaučiatės pakankamai informuojami apie maisto papildų poveikį?

- taip, informacijos pakanka
- ne, informacijos trūksta
- reklamos ir taip per daug
- nežinau

10. Ar maisto papildų pakuotės yra pakankamai informatyvios (ar pakanka informacijos)?

- taip, būna visa man reikiama informacija
- ne, informacijos trūksta
- neatskreipiau į tai dėmesio
- nežinau

11. Ar manote, kad maisto papildus vartoti saugu? (galimi keli atsakymo variantai)

- jie visiškai nekenksmingi, nes maisto papildus rekomenduoja vartoti gydytojai ir tai nuolat skelbia reklama
- turiu tam tikrų abejonių
- manau, kad per mažai ištirtas jų poveikis
- manau, kad geriau jų nevartoti
- manau, kad saugu
- manau, kad visada reikia pasitarti su gydytoju ar vaistininku

ANKETINĖS APKLAUSOS ANKETOS SUVESTINĖ
Vartotojų nuomonė dėl maisto papildų vartojimo ir jų efektyvumo

1. Jūsų lytis:

Moteris 61,3% (127)

Vyras 38,7% (80)

2. Jūsų amžius:

mažiau nei 20 metų 2,4% (5)

21 - 40 metų 66,7% (139)

41 - 60 metų 11,1% (23)

daugiau nei 60 metų 19,8% (41)

3. Ar dažnai vartojate maisto papildus (vitaminus, mineralines medžiagas ir kt.)?

Nevartoju 16,7% (35)

1 mėnesį (1 pakuotę) per metus 22,1% (46)

2-3 mėnesius (2-3 pakuotes) per metus 37,1% (77)

pusę metų ir ilgiau 24,1% (50)

4. Kas, Jūsų nuomone, yra maisto papildai?

tai įvairūs preparatai, vartojami vietoj maisto, kaip maisto pakaitalas 3,9% (8)

tai įvairūs preparatai, vartojami sergant, gydyti ligas 5,4% (11)

tai preparatai, papildantys mūsų organizmą trūkstamomis medžiagomis 77,3% (160)

tai tiesiog vitaminai 12% (25)

kita 1,4% (3)

5. Ar prieš vartojant maisto papildus pasitariate su specialistais (gydytojais, vaistininkais)?

Taip 19,8% (41)

ne, pasikliauju reklama 12,1% (25)

kartais pasitariu 49,8% (103)

pats geriausiai žinau, ko man reikia 18,3% (38)

6. Dėl kokių priežasčių perkate maisto papildus? (galimi keli atsakymų variantai)

tikiuosi geresnės savijautos, priklausomai nuo maisto papildų rūšies (pvz. grožiui, imunitetui, energijai ir kt.) 40,1% (134)

nenoriu vartoti sintetinių vaistų, todėl renkuosi maisto papildus 8% (27)

pats neperku, nuperka artimieji 7,6% (26)

maisto papildus pirkti priverčia gyvenimo būdas (pvz. esu vegetaras, sportininkas, sunkiai dirbu ir pan.) 8,4% (28)

manau, kad su maistu negaunu pakankamai reikalingų medžiagų 20,3% (68)

naudoja draugai, susigundau reklama per TV, spaudą 9,6% (32)

kita 5,8% (19)

7. Kas dažniausiai įtakoja apsisprendimą renkant maisto papildą? (galimi keli atsakymo variantai)

Kaina 23,6% (96)

prekinė išvaizda, pakuotė, reklama 8,1% (33)

draugo (artimojo) rekomendacija 19,9% (81)

aprašymas (anotacija) 20,4% (83)

pasikliauju vaistininko ar gydytojo rekomendacija 23,1% (94)

kita 4,9% (20)

8. Ar visada sulaukiate tokio maisto papildų poveikio, kokio tikėjotės ar kuris buvo rašomas ant pakuotės?

Taip 1,9% (4)

Ne 30,9% (64)

Nežinau 39,6% (82)

dažniausiai sulaukiu 27,6% (57)

9. Ar jaučiatės pakankamai informuojami apie maisto papildų poveikį?

taip, informacijos pakanka 39,1% (81)

ne, informacijos trūksta 31,9% (66)

reklamos ir taip per daug 15,4% (32)

nežinau 13,6% (28)

10. Ar maisto papildų pakuotės yra pakankamai informatyvios (ar pakanka informacijos)?

taip, būna visa man reikiama informacija 35,7% (74)

ne, informacijos trūksta 27,1% (56)

neatkreipiau į tai dėmesio 27,5% (57)

nežinau 9,7% (20)

11. Ar manote, kad maisto papildus vartoti saugu? (galimi keli atsakymo variantai)

jie visiškai nekenksmingi, nes maisto papildus rekomenduoja vartoti gydytojai ir tai nuolat skelbia reklama 7,3% (20)

turiu tam tikrą abejonių 28,6% (79)

manau, kad per mažai ištirtas jų poveikis 13,4% (37)

manau, kad geriau jų nevartoti 6,1% (17)

manau, kad saugu 16,7% (46)

manau, kad visada reikia pasitarti su gydytoju ar vaistininku 27,9% (77)